

Geschiedenis

**Faculteit der Letteren,
Radboud Universiteit Nijmegen**

Quality Assurance Netherlands Universities (QANU)
Catharijnesingel 56
Postbus 8035
3503 RA Utrecht
The Netherlands

Telefoon: 030 230 3100
Fax: 030 230 3129
E-mail: info@qanu.nl
Internet: www.qanu.nl

Projectnummer: Q0319

© 2013 QANU

Tekst en cijfermateriaal uit deze uitgave mogen, na toestemming van QANU en voorzien van bronvermelding, door middel van druk, fotokopie, of op welke andere wijze dan ook, worden overgenomen.

INHOUD

Rapport over de bachelor- en masteropleiding Geschiedenis van de Radboud Universiteit Nijmegen.....	5
Administratieve gegevens van de opleidingen	5
Administratieve gegevens van de instelling.....	5
Kwantitatieve gegevens over de opleidingen	5
Samenstelling van de commissie	6
Werkwijze van de commissie.....	6
Bijzonderheden van het bezoek aan de Universiteit Nijmegen	8
Samenvattend oordeel van de commissie.....	10
Behandeling van de standaarden uit het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling.....	15
BIJLAGEN.....	33
Bijlage 1: Curricula Vitae van de leden van de visitatiecommissie.....	35
Bijlage 2: Domeinspecifiek referentiekader.....	39
Bijlage 3: Beoogde eindkwalificaties	45
Bijlage 4: Overzicht van de programma's.....	51
Bijlage 5: Kwantitatieve gegevens over de opleidingen	55
Bijlage 6: Bezoekprogramma	61
Bijlage 7: Bestudeerde afstudeerscripties en documenten.....	63
Bijlage 8: Onafhankelijkheidsverklaringen.....	65

Dit rapport is vastgesteld op 3 december 2013

Rapport over de bachelor- en masteropleiding Geschiedenis van de Radboud Universiteit Nijmegen

Dit rapport volgt het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling van de NVAO.

Administratieve gegevens van de opleidingen

Bacheloropleiding Geschiedenis

Naam van de opleiding:	Geschiedenis
CROHO-nummer:	56034
Niveau van de opleiding:	bachelor
Oriëntatie van de opleiding:	wetenschappelijk (wo)
Aantal studiepunten:	180 EC
Locatie:	Nijmegen
Variant:	voltijd
Vervaldatum accreditatie:	31-12-2014

Masteropleiding Geschiedenis

Naam van de opleiding:	Geschiedenis
CROHO-nummer:	66034
Niveau van de opleiding:	master
Oriëntatie van de opleiding:	wetenschappelijk (wo)
Aantal studiepunten:	60 EC
Afstudeerrichtingen:	- Roma Aeterna - Actuele geschiedenis - Politiek en parlement - Present(ed) History
Locatie:	Nijmegen
Variant:	voltijd
Vervaldatum accreditatie:	31-12-2014

Het bezoek van de visitatiecommissie Geschiedenis, Internationale Betrekkingen en Europese Studies aan de Faculteit Letteren van de Radboud Universiteit Nijmegen vond plaats op 13 en 14 februari 2013.

Administratieve gegevens van de instelling

Naam van de instelling:	Radboud Universiteit Nijmegen
Status van de instelling:	bekostigde instelling
Resultaat instellingstoets:	positief

Kwantitatieve gegevens over de opleidingen

De vereiste kwantitatieve gegevens over de opleidingen zijn opgenomen in Bijlage 5.

Samenstelling van de commissie

De commissie voor de clusterbeoordeling Geschiedenis, Internationale Betrekkingen en Europese Studies is samengesteld uit totaal acht commissieleden:

- Prof. dr. Marjan Schwegman (voorzitter), hoogleraar Politiek en Cultuur in de lange twintigste eeuw, Universiteit Utrecht en directeur NIOD;
- Harmen Bredeveld MSc., student bacheloropleiding Geschiedenis, Universiteit Leiden;
- Prof. dr. Luc François, hoogleraar Contemporaine Geschiedenis en oud-directeur Onderwijsaanlegenheden, Universiteit Gent;
- Dr. Amanda Kluvel, universitair hoofddocent en opleidingsdirecteur bachelor Cultuurwetenschappen / Arts & Culture, Universiteit Maastricht;
- Prof. dr. Jan Orbie, universitair hoofddocent EU External Relations, Universiteit Gent;
- Anne Stickers, student bacheloropleiding Internationale Betrekkingen, Rijksuniversiteit Groningen;
- Dr. Ulrich Tiedau, senior lecturer in modern Low Countries history and society, University College London;
- Prof. Ingeborg Tömmel, emeritus hoogleraar International and European Politics, Universiteit van Osnabrück.

Prof. dr. Jan van Herwaarden, emeritus hoogleraar Middeleeuwse Geschiedenis van Erasmus Universiteit Rotterdam, trad op als referent van de commissie voor de vroegmoderne Geschiedenis. Hij heeft inhoudelijke bijdragen geleverd ter voorbereiding op de visitatiebezoeken van de opleidingen Geschiedenis van de Universiteit Leiden, de Radboud Universiteit Nijmegen, de Rijksuniversiteit Groningen, Universiteit Utrecht, de Universiteit van Amsterdam en de Vrije Universiteit. Hij is niet betrokken geweest bij de oordeelsvorming van de commissie en de totstandkoming van de rapportages.

Voor ieder bezoek werd op basis van expertise en beschikbaarheid, en het voorkomen van eventuele belangenconflicten, een (sub)commissie samengesteld, bestaande uit zes commissieleden. Amanda Kluvel werd voor de bezoeken aan de Universiteit Maastricht en de Universiteit van Amsterdam vervangen door Ingeborg Tömmel. In plaats van Anne Stickers nam Harmen Bredeveld deel aan het bezoek aan de Rijksuniversiteit Groningen.

Coördinator van de clustervisitatie Geschiedenis, IB en Europese Studies was drs. Trees Graas, medewerker van QANU. Zij trad eveneens op als secretaris tijdens het bezoek van de commissie aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Muriel Jansen trad op als secretaris van de commissie tijdens de bezoeken aan Universiteit Leiden, de Radboud Universiteit Nijmegen, de Rijksuniversiteit Groningen, Universiteit Maastricht en Universiteit Utrecht. Bij de bezoeken aan de Universiteit van Amsterdam en de Vrije Universiteit trad dr. ir. Hugo Verheul op als secretaris.

De curricula vitae van de leden van de commissie zijn opgenomen in Bijlage 1.

Werkwijze van de commissie

Voorbereiding

Op 18 oktober 2012 hield de commissie haar formele startvergadering. Tijdens de startvergadering werd de commissie geïnstrueerd en werd het Domeinspecifieke

Referentiekader Geschiedenis, IB en Europese Studies besproken. Het Domeinspecifieke Referentiekader is opgenomen in Bijlage 2.

Bij ontvangst van de kritische reflecties werden deze door de coördinator gecontroleerd op kwaliteit en compleetheid van informatie. Nadat de kritische reflecties in orde waren bevonden, zijn deze doorgestuurd aan de commissieleden. De commissieleden en de referent namen de kritische reflecties door en formuleerden vragen die aan de secretaris werden toegestuurd. De secretaris compileerde de vragen per onderwerp en/of gespreks-gremium. Eventuele additionele vragen van de commissieleden werden aan de opleidingen toegestuurd met het verzoek om een reactie. Naast de kritische reflecties lazen de commissieleden en de referent gezamenlijk minimaal vijftien scripties per opleiding.

Visitatiebezoeken

Tijdens de voorbereidende vergadering van ieder bezoek werd de visitatie concreet voorbereid en zijn afspraken gemaakt over de taakverdeling op grond van inhoudelijke expertise. De commissie wenst te benadrukken dat zij in haar geheel verantwoordelijk is voor de oordeelsvorming en het eindrapport.

Voorafgaand aan ieder bezoek maakte de coördinator een conceptprogramma voor de (dag)indeling van het bezoek. Dit concept werd in samenspraak tussen de voorzitter, de coördinator en de contactpersoon van de betreffende universiteit aangepast aan de specifieke situatie van de opleiding(en). Tijdens de bezoeken is gesproken met een (representatieve) vertegenwoordiging van het faculteitsbestuur, het opleidingsbestuur, de afgestudeerden, de opleidingscommissie, en de examencommissie. Daarnaast werd per opleiding gesproken met student- en docentvertegenwoordigers van de beoordeelde opleidingen. Op verzoek van de commissie heeft de opleiding gesprekspartners geselecteerd binnen de door de commissie aangegeven kaders. De commissie heeft met studenten uit alle studiejaar gesproken en met kerndocenten en begeleiders uit de diverse disciplines binnen de te visiteren opleiding(en). Voorafgaand aan het bezoek heeft de commissie een overzicht ontvangen van de gesprekspartners en ingestemd met de door de opleiding gemaakte selectie. Een overzicht van het programma met alle gesprekspartners is opgenomen als Bijlage 6.

Tijdens ieder bezoek bestudeerde de commissie het ter inzage gevraagde materiaal en gaf zij gelegenheid tot een spreekuur ten behoeve van studenten en docenten die zich voorafgaand aan het bezoek hadden aangemeld.

De commissie heeft het laatste deel van het bezoek gebruikt voor een discussie over de beoordeling van de opleidingen en de voorbereiding op de mondelinge rapportage. Aan het einde van elk bezoek heeft de voorzitter in een mondelinge rapportage de eerste bevindingen van de commissie gepresenteerd. Daarbij ging het steeds om een aantal algemene waarnemingen en eerste indrukken per opleiding.

De coördinator was aanwezig bij de eindvergadering van de bezoeken, enerzijds om de bevindingen van de voorgaande bezoeken in te brengen, en anderzijds om de commissie te attenderen op haar wijze van oordelen. Er heeft regelmatig overleg plaatsgevonden tussen de coördinator en de secretarissen om de beoordelingen op elkaar af te stemmen.

Rapportages

De secretaris heeft op basis van de bevindingen van de commissie, per instelling, een conceptrapport opgesteld. Het conceptrapport is voorgelegd aan de commissieleden die bij het bezoek aanwezig waren. Na vaststelling van het conceptrapport is dit aan de betrokken

faculteit voorgelegd ter toetsing van feitelijke onjuistheden. Het commentaar van de opleidingen is met de voorzitter en, indien nodig, met de overige commissieleden besproken. Vervolgens is het rapport definitief vastgesteld.

Bijzonderheden van het bezoek aan de Universiteit Nijmegen

Het bezoek aan de Radboud Universiteit Nijmegen vond plaats op 13 en 14 februari 2013 in Nijmegen. Het programma van het bezoek is te vinden in Bijlage 6. Van het spreekuur is geen gebruik gemaakt.

De commissie die de bacheloropleiding Geschiedenis en de masteropleiding Geschiedenis van de Radboud Universiteit Nijmegen beoordeelde bestond uit:

- Prof. dr. Marjan Schwegman (voorzitter), hoogleraar Politiek en Cultuur in de lange twintigste eeuw, Universiteit Utrecht en directeur NIOD;
- Prof. dr. Luc François, hoogleraar Contemporaine Geschiedenis en oud-directeur Onderwijsaangelegenheden, Universiteit Gent;
- Dr. Amanda Kluvel, universitair hoofddocent en opleidingsdirecteur bachelor Cultuurwetenschappen / Arts & Culture, Universiteit Maastricht;
- Prof. dr. Jan Orbie, universitair hoofddocent EU External Relations, Universiteit Gent;
- Dr. Ulrich Tiedau, senior lecturer in modern Low Countries history and society, University College London;
- Anne Stickers, student bacheloropleiding Internationale Betrekkingen, Rijksuniversiteit Groningen.

De commissie werd ondersteund door Muriel Jansen.

Het College van Bestuur van de Radboud Universiteit Nijmegen en de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO) hebben ingestemd met de samenstelling van de commissie voor de beoordeling van de twee genoemde opleidingen.

Om het gerealiseerde eindniveau van opleidingen te bepalen hebben de coördinator en voorzitter van de visitatiecommissie 15 bachelorscripties en 15 masterscripties geselecteerd. De commissie heeft deze voorafgaand en tijdens de visitatie beoordeeld. De scripties werden aselekt gekozen uit een lijst van afgestudeerden van de laatste twee voltooide studie jaren. Hierbij is rekening gehouden met een spreiding in cijfers en afstudeerrichtingen (zie Bijlage 7).

Voor de visitatie heeft de commissie inzage gevraagd in de organisatie, de inhoud, de toetsing en de evaluatie van de volgende cursussen:

Bacheloropleiding Geschiedenis:

- B1: Middeleeuwen
- B1: Globalisering
- B1: Nieuwe Tijd
- B2: Europa historisch beschouwd
- B2: Geschiedfilosofie B2
- B3: Themacollege
- B3: Core curriculum vak 2

Masteropleiding Geschiedenis:

- Uit het programma Roma Aeterna: Roma Aeterna, Historiography and Theory
- Uit het programma Actuele Geschiedenis: Onderzoekscollege Actuele Geschiedenis
- Uit het programma Present(ed) History: Research Seminar: Modern States and their Utopian Projects
- Uit het programma Politiek en Parlement: Het krachtenveld van politiek en parlement
- Uit het premasterprogramma: Nederlandse Geschiedenis

Daarnaast had de commissie inzage in het toetsmateriaal van alle overige cursussen van beide opleidingen. Tijdens het bezoek bestudeerde de commissie de kwaliteit van het cursusmateriaal, de studentinformatie, de toetsen en de praktische onderwijsprogramma's van deze cursussen in detail.

Beslisregels

In overeenstemming met het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling van de NVAO (versie van november 2011) heeft de commissie de volgende definities voor de beoordeling van de afzonderlijke standaarden en de opleiding als geheel gehanteerd:

Basiskwaliteit

De kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs verwacht mag worden van een bachelor- of masteropleiding binnen het hoger onderwijs.

Onvoldoende

De opleiding voldoet niet aan de gangbare basiskwaliteit en vertoont op meerdere vlakken ernstige tekortkomingen.

Voldoende

De opleiding voldoet aan de gangbare basiskwaliteit en vertoont over de volle breedte een acceptabel niveau.

Goed

De opleiding steekt systematisch en over de volle breedte uit boven de gangbare basiskwaliteit.

Excellent

De opleiding steekt systematisch en over de volle breedte ver uit boven de gangbare basiskwaliteit en geldt als een (inter)nationaal voorbeeld.

Uitgangspunt van de beoordeling is 'voldoende', waarbij de standaard, of de opleiding, voldoet aan de gestelde criteria. In de ogen van de commissie kan zij het oordeel 'voldoende' toekennen, ook wanneer zij kritische opmerkingen heeft gemaakt. Het is dan wel noodzakelijk dat tegenover de kritische opmerkingen positieve observaties staan.

Samenvattend oordeel van de commissie

Dit rapport geeft de bevindingen en overwegingen weer van de commissie Geschiedenis, IB en Europese Studies over de bachelor- en masteropleiding *Geschiedenis* van de Radboud Universiteit Nijmegen. De commissie baseert haar oordeel op informatie uit de kritische reflecties, aanvullende informatie naar aanleiding van vooraf geformuleerde vragen van de commissie, informatie uit de gesprekken tijdens het bezoek, de geselecteerde scripties, en de documenten die tijdens het bezoek ter inzage beschikbaar waren.

Bacheloropleiding Geschiedenis

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties

De commissie beoordeelt Standaard 1 als **voldoende**.

Het profiel van de Nijmeegse bacheloropleiding Geschiedenis is breed en generalistisch. De opleiding wil studenten in aanraking laten komen met zoveel mogelijk visies, theorieën, benaderingen en paradigma's binnen de geschiedwetenschap. Hierbij ligt de nadruk op brede kennis en inzicht in de historische tijdperken van de oudheid tot en met het heden. De opleiding beoogt studenten in staat te stellen om historische processen te duiden vanuit een politiek, sociaaleconomisch en cultureel perspectief.

De commissie stelt vast dat dit een vrij algemeen profiel is, wat ze terugziet in de tevens vrij algemene eindkwalificaties van de opleiding. Deze zijn gericht op het leggen van een kennisbasis van en inzicht in historische processen, gebeurtenissen en personen van de oudheid tot en met het heden, de geschiedenis van de geschiedschrijving en de filosofische reflectie op het wetenschapsgebied. De eindkwalificaties beschrijven tevens algemene academische vaardigheden, zoals het onder begeleiding opzetten en uitvoeren van een onderzoek met de daarbij behorende schriftelijke en mondelinge verslaglegging, en het ontwikkelen van een elementaire academische attitude. De commissie stelt vast dat de bacheloropleiding zo voldoende voorbereidt op de doorstroom naar een aanpalende masteropleiding. De eindkwalificaties van de bacheloropleiding expliteren het niveau op adequate wijze.

De opleiding beschrijft in de kritische reflectie dat de relatie met het beroepenveld aan bod komt in de eindkwalificatie die stelt dat afgestudeerde bachelorstudenten de eigentijdse ontwikkelingen moeten kunnen relateren aan historische ontwikkelingen. Hoewel de commissie zich bewust is van het feit dat afgestudeerde bachelorstudenten over het algemeen doorstromen naar een masteropleiding, moedigt ze de opleiding aan een concrete eindkwalificatie te formuleren die gericht is op de voorbereiding op het beroepenveld, zoals wel gedaan is bij de masteropleiding.

Standaard 2: Onderwijsleeromgeving

De commissie beoordeelt Standaard 2 als **voldoende**.

De bacheloropleiding Geschiedenis bestaat uit een major van 120 EC, drie minors van elk 15 EC en een Core Curriculum Geesteswetenschappen van 15 EC. Het eerste anderhalf jaar bestaat voornamelijk uit majorvakken. In het tweede semester van het tweede studiejaar en in beide semesters van het derde studiejaar kiezen studenten minors uit het gezamenlijke minoraanbod van verschillende faculteiten van de RU. Het Core Curriculum Geesteswetenschappen wordt aangeboden in het eerste en derde studiejaar.

De commissie stelt vast dat het programma van de bacheloropleiding een logische samenhang vertoont en in voldoende mate aansluit op het profiel van de opleiding. Het programma kent een brede propedeuse die vooral oriënterend is en waarin een chronologisch overzicht geboden wordt van de oudheid tot en met het heden. In het tweede en derde jaar vindt er thematische verbreding en verdieping plaats en krijgen studenten meer keuzevrijheid. De commissie waardeert deze vrijheid omdat studenten zich zo kunnen verdiepen in een bepaald aspect van de Geschiedenis of een aanverwant terrein.

De commissie is positief over de expliciete keuze die de opleiding heeft gemaakt voor student activerend onderwijs en waardeert de betrokkenheid van docenten en studenten bij de uitvoering hiervan. Ze adviseert de opleiding echter wel om opnieuw met elkaar in gesprek te gaan over de manier waarop student activerend onderwijs consistent en effectief wordt uitgevoerd binnen de opleiding, vooral met het oog op de toenemende studentenaantallen en de werkdruk voor docenten.

De commissie heeft na bestudering van het onderwijsmateriaal vastgesteld dat het bachelorprogramma studenten in staat stelt de beoogde eindkwalificaties te realiseren. Het onderwijs van de opleiding is volgens de commissie zorgvuldig vormgegeven. Het onderwijsmateriaal is gestructureerd, kent heldere leerdoelen en is inhoudelijk van het juiste niveau. Er wordt gebruikgemaakt van recente wetenschappelijke literatuur. De commissie adviseert de opleiding wel om in haar programma explicieter aandacht te besteden aan hoe studenten het eigen vakgebied binnen verwante disciplines kunnen plaatsen en hoe historische processen doorwerken naar het heden. Deze thema's zijn verwoord in de eindkwalificaties, maar komen nog niet expliciet aan bod in het onderwijsprogramma.

De commissie constateert verder dat er voldoende aandacht voor wetenschappelijke vorming is in de bacheloropleiding. Het onderwijs wordt verzorgd door gemotiveerde en betrokken docenten, die, ondanks de zeer hoge docent-studentratio, als toegankelijk en kundig worden ervaren door studenten. De commissie is hier positief over. De diverse disciplines die in het onderwijs een plaats hebben, zijn voldoende vertegenwoordigd in de staf.

Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

De commissie beoordeelt Standaard 3 als **voldoende**.

De commissie heeft veel aandacht besteed aan de beoordeling van de kwaliteit van de toetsing en heeft vastgesteld dat de toetsen van voldoende niveau zijn. De opleiding zet gevarieerde toetsvormen in zoals schriftelijke en mondelinge tentamens, referaten, werkstukken en het schrijven van verslagen. De commissie heeft verder vastgesteld dat de toetsen in voldoende mate aansluiten op de leerdoelen van de cursussen. Studenten ontvangen feedback op hun werk en worden bijtijds geïnformeerd over beoordelingscriteria en toetsprocedures.

De commissie is positief over de vorderingen die de opleiding heeft gemaakt op het gebied van de kwaliteitsborging van de toetsing. Ze heeft zicht gekregen op meerdere initiatieven die de examencommissie in gang gezet heeft en heeft geconstateerd dat deze initiatieven onderdeel zijn van een vastgestelde en gedragen beleidscyclus. De commissie heeft mede daardoor tijdens het bezoek een positief beeld gekregen van de examencommissie en de manier waarop deze met haar verantwoordelijkheden omgaat.

De commissie heeft het gerealiseerd niveau beoordeeld aan de hand van een selectie bachelorscripties. Zij heeft twee onvoldoende scripties aangetroffen in de eerste selectie van de bacheloropleiding. De commissie vond de toelichting op de toegekende cijfers

verhelderend en stelt vast dat het om incidenten gaat. Het feit dat de commissie in de aanvullende selectie van scripties geen onvoldoende scripties heeft aangetroffen, bevestigt de constatering dat het hier om incidenten gaat. De commissie stelt dan ook vast dat de eindkwalificaties van de bacheloropleiding door de studenten worden gerealiseerd.

Masteropleiding Geschiedenis

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties

De commissie beoordeelt Standaard 1 als **voldoende**.

Alle Nijmeegse masteropleidingen van de Faculteit der Letteren zijn recent herzien om de overzichtelijkheid van het opleidingsaanbod te vergroten. De zeven voormalige programma's binnen de masteropleiding Geschiedenis zijn afgebouwd en er zijn vier nieuwe masterprogramma's ontworpen. Zo zijn er drie programma's ontstaan die voortbouwen op de Nijmeegse bacheloropleiding (Actuele Geschiedenis, Present(ed) History en Roma Aeterna) en één programma dat zich nadrukkelijk richt op de beroepspraktijk (Politiek en Parlement). De vier duidelijk geprofileerde masterprogramma's sluiten nauw aan bij de onderzoeksexpertise van de staf. In de vormgeving van de vier programma's is rekening gehouden met de aansluiting van afgestudeerden op het beroepenveld.

De opleiding heeft (algemene) opleidingsbrede eindkwalificaties geformuleerd. Deze zijn gericht op het voortbouwen op en verdiepen van de kennis van de bacheloropleiding, het kritisch en methodisch analyseren van een historisch debat, en het beargumenteerd bijdragen aan historische en maatschappelijke discussies. Daarnaast richten ze zich op academische vaardigheden. Voor de vier programma's zijn aanvullende programmaspecifieke eindkwalificaties ontwikkeld. De eindkwalificaties van de programma's Roma Aeterna, Actuele Geschiedenis en Present(ed) History zijn met name gericht op theoretische en historiografische aspecten. De eindkwalificaties van het programma Politiek en Parlement zijn voornamelijk gericht op het beroepenveld van de (inter)nationale parlementaire politiek en politiek-bestuurlijke organisaties. De commissie is van oordeel dat het niveau van de eindkwalificaties voldoende is.

De commissie stelt vast dat er in de eindkwalificaties van de masteropleiding wordt verwezen naar de eindkwalificaties van de Nijmeegse bacheloropleiding Geschiedenis. Omdat de masteropleiding ook toegankelijk is voor studenten van buiten de Radboud Universiteit Nijmegen, adviseert de commissie om de verwijzing uit de eindkwalificaties van de masteropleiding te halen.

Standaard 2: Onderwijsleeromgeving

De commissie beoordeelt Standaard 2 als **goed**.

De eenjarige masteropleiding Geschiedenis omvat vier masterprogramma's van elk 60 EC. De focus van de programma's Actuele Geschiedenis, Present(ed) History, en Roma Aeterna ligt op de kritische bestudering van de verwevenheid van heden en verleden en van de omgang met het verleden. Het programma Politiek en Parlement stelt de ontwikkeling en het functioneren van een politiek bedrijf centraal. De commissie is zeer positief over de vormgeving, de externe gerichtheid en de verplichte stage in het parlementaire werkveld van dit vierde programma. De inrichting van alle nieuwe programma's sluit volgens de commissie uitstekend aan op de bewust gekozen profilering van de masteropleiding. De commissie stelt dat de masteropleiding een duidelijke eigen signatuur heeft.

De commissie heeft na bestudering van het onderwijsmateriaal vastgesteld dat de masterprogramma's studenten in staat stellen de beoogde eindkwalificaties te realiseren. Het onderwijs van de opleiding is volgens de commissie zeer zorgvuldig vormgegeven. Het onderwijsmateriaal is gestructureerd, kent heldere leerdoelen en is inhoudelijk van het juiste niveau. Er wordt gebruikgemaakt van recente wetenschappelijke literatuur. De commissie heeft tijdens het bezoek vastgesteld dat in de masterprogramma's ruim voldoende aandacht besteed wordt aan wetenschappelijke vorming. Ze adviseert de opleiding wel om in de programma's Actuele Geschiedenis, Present(ed) History, en Roma Aeterna expliciet aandacht te besteden aan hoe historische processen doorwerken naar het heden. Dit komt onderwerp staat vermeld in de eindkwalificaties, maar wordt volgens de commissie voornamelijk impliciet behandeld.

De commissie is positief over de expliciete keuze die de opleiding heeft gemaakt voor student activerend onderwijs en waardeert de betrokkenheid van docenten en studenten bij de uitvoering hiervan. Ze adviseert de opleiding echter wel om opnieuw met elkaar in gesprek te gaan over de manier waarop student activerend onderwijs consistent en effectief wordt uitgevoerd binnen de opleiding, vooral met het oog op de toenemende studentenaantallen en de werkdruk voor docenten.

De commissie heeft uit gesprekken met studenten en docenten opgemaakt dat de studielast en de studeerbaarheid van de opleiding in orde zijn. Toch stelt de commissie vast dat het rendement van de masteropleiding laag is. Tijdens het visitatiebezoek heeft de commissie van het management vernomen dat de opleiding de masterscriptie op een andere wijze wil vormgeven. Dit moet er toe leiden dat studenten hun scriptie sneller afronden en de rendementen verhogen.

Het onderwijs wordt verzorgd door gemotiveerde en betrokken docenten, die, ondanks de redelijk hoge docent-studentratio, als toegankelijk en kundig worden ervaren door studenten. De commissie is hier positief over. De diverse disciplines die in het onderwijs een plaats hebben, zijn voldoende vertegenwoordigd in de staf. Docenten die Engelstalig onderwijs verzorgen maar geen Engelstalig onderwijs hebben verzorgd aan een Engelstalige universiteit (bijvoorbeeld in Groot Brittannië of de Verenigde Staten) beschikken over een Certificate of Proficiency in English niveau C2.

Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

De commissie beoordeelt Standaard 3 als **voldoende**.

De commissie heeft veel aandacht besteed aan de beoordeling van de kwaliteit van de toetsing en heeft vastgesteld dat de toetsen van voldoende niveau zijn. De opleiding zet gevarieerde en passende toetsvormen in zoals het schrijven van een recensie, een gezamenlijk artikel, en het opzetten van een databank met bijbehorend rapport. De commissie heeft verder vastgesteld dat de toetsen in voldoende mate aansluiten op de leerdoelen van de cursussen. Studenten ontvangen feedback op hun werk en worden bijtijds geïnformeerd over beoordelingscriteria en toetsprocedures.

De commissie is positief over de vorderingen die de opleiding heeft gemaakt op het gebied van de kwaliteitsborging van de toetsing. Ze heeft zicht gekregen op meerdere initiatieven die de examencommissie in gang gezet heeft en heeft geconstateerd dat deze initiatieven onderdeel zijn van een vastgestelde en gedragen beleidscyclus. De commissie heeft mede daardoor tijdens het bezoek een positief beeld gekregen van de examencommissie en de manier waarop deze met haar verantwoordelijkheden omgaat.

De commissie heeft vastgesteld dat de kwaliteit van de masterscripties varieert van voldoende tot goed. De commissie heeft onder meer geconstateerd dat de probleemstellingen van de scripties helder geformuleerd waren. Daarbij rechtvaardigden de bestudeerde scripties zonder uitzondering de gekozen methodologie en wisten de studenten hun onderwerp in voldoende mate in een historiografisch kader te plaatsen. De opbouw van de scripties was in alle gevallen van voldoende kwaliteit. Ook heeft de commissie vastgesteld dat de beoordelingen van de masterscripties overeenkwamen met de beoordelingen van de commissie. De commissie concludeert dat de studenten van de masteropleiding de beoogde eindkwalificaties realiseren.

De commissie beoordeelt de standaarden uit het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling als volgt:

Bacheloropleiding Geschiedenis:

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	voldoende
Algemeen eindoordeel	voldoende

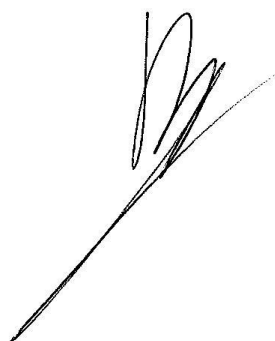
Masteropleiding Geschiedenis:

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	goed
Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	voldoende

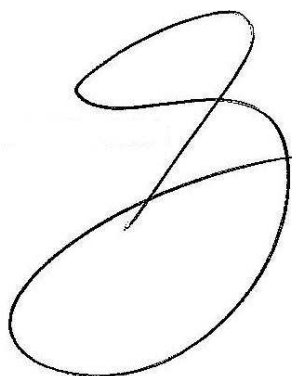
Algemeen eindoordeel **voldoende**

De voorzitter en de secretaris van de commissie verklaren hierbij dat alle leden van de commissie kennis hebben genomen van dit rapport en instemmen met de hierin vastgestelde oordelen. Zij verklaren ook dat de beoordeling in onafhankelijkheid heeft plaatsgevonden.

Datum: 3 december 2013

prof. dr. Marjan Schwegman

Muriel Jansen

Behandeling van de standaarden uit het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties

De beoogde eindkwalificaties van de opleiding zijn wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie geconcretiseerd en voldoen aan internationale eisen.

Toelichting:

De beoogde eindkwalificaties passen wat betreft niveau en oriëntatie (bachelor of master; hbo of wo) binnen het Nederlandse kwalificatieraamwerk. Ze sluiten bovendien aan bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding.

Bevindingen

Het Disciplineoverleg Letteren en Geschiedenis heeft een domeinspecifiek referentiekader vastgesteld voor de onderwijsvisitatie Geschiedenis, Internationale Betrekkingen en Europese Studies 2012. Bij het opstellen van dit kader is gebruikgemaakt van referentiekaders van buitenlandse collega's, met name van het onderzoek naar *History* van het Transnational European Evaluation Project (TEEP) van ENQA, het *Subject benchmark statement: History* van de Quality Assurance Agency for Higher Education (UK) en de *Tuning Template European Studies*. Het domeinspecifiek referentiekader is opgenomen in Bijlage 2.

Profiel, niveau en eindkwalificaties bacheloropleiding

Het profiel van de Nijmeegse bacheloropleiding is breed en generalistisch. De opleiding wil studenten in aanraking laten komen met zoveel mogelijk visies, theorieën, benaderingen en paradigma's binnen de geschiedwetenschap. De nadruk ligt op brede kennis en inzicht in de historische tijdperken van de oudheid tot en met het heden. De opleiding beoogt studenten in staat te stellen om historische processen te duiden vanuit een politiek, sociaaleconomisch en cultureel perspectief. De commissie stelt vast dat dit een vrij algemeen profiel is, wat ze terugziet in de tevens vrij algemene eindkwalificaties van de opleiding. De eindkwalificaties zijn gericht op het leggen van een basis van kennis van en inzicht in historische processen, gebeurtenissen en personen van de oudheid tot en met het heden, de geschiedenis van de geschiedschrijving en de filosofische reflectie op het wetenschapsgebied. Vanwege dit generalistische profiel vertoont de Nijmeegse bacheloropleiding veel overeenkomsten met andere Nederlandse bacheloropleidingen Geschiedenis. De opleiding geeft in de kritische reflectie wel aan zich te willen onderscheiden door het aanbieden van student activerend onderwijs. Dit wordt nader toegelicht in standaard 2.

In de kritische reflectie beschrijft de opleiding dat ze tot doel heeft studenten zo te vormen dat zij na succesvolle afronding van de studie zowel kunnen doorstromen naar een vervolgstudie op masterniveau, als de arbeidsmarkt op elementair academisch niveau kunnen betreden. De opleiding beoogt studenten in staat te stellen om historische processen te duiden vanuit een politiek, sociaaleconomisch en cultureel perspectief en hen bewust te maken van de complexiteit van de samenleving.

De commissie heeft vastgesteld dat de eindkwalificaties van de bacheloropleiding het niveau adequaat expliciteren. De eindkwalificaties beschrijven algemene academische vaardigheden, zoals het onder begeleiding opzetten en uitvoeren van een onderzoek met de daarbij behorende schriftelijke en mondelinge verslaglegging, en het ontwikkelen van een elementaire academische attitude. De commissie stelt vast dat de bacheloropleiding zo voldoende voorbereidt op de doorstroom naar een aanpalende masteropleiding. Ook onderschrijft de

commissie de manier waarop in de kritische reflectie de eindkwalificaties zijn uitgewerkt in het licht van de Dublin-descriptoren.

De voorbereiding op het beroepenveld behoeft naar het oordeel van de commissie nog wel nadere concretisering. De opleiding beschrijft in de kritische reflectie dat de relatie met het beroepenveld aan bod komt in de eindkwalificatie die stelt dat afgestudeerde bachelorstudenten de eigentijdse ontwikkelingen moeten kunnen relateren aan historische ontwikkelingen. Ze stelt dat afgestudeerden daardoor een waardevolle bijdrage kunnen leveren aan het publieke debat. De commissie kan deze gedachtegang volgen, maar ziet hier niet een duidelijke verwijzing naar de voorbereiding op het beroepenveld in. Hoewel de commissie zich bewust is van het feit dat afgestudeerde bachelorstudenten over het algemeen doorstromen naar een masteropleiding, moedigt ze de opleiding aan een concrete eindkwalificatie te formuleren die gericht is op de voorbereiding op het beroepenveld, zoals wel gedaan is bij de masteropleiding.

Profiel, niveau en eindkwalificaties masteropleiding

De kritische reflectie beschrijft dat alle Nijmeegse masteropleidingen binnen de Faculteit der Letteren recent zijn herzien om zo de overzichtelijkheid van het opleidingsaanbod te vergroten. Zo zijn de zeven bestaande programma's binnen de masteropleiding Geschiedenis afgebouwd en zijn vier nieuwe masterprogramma's ontworpen. In de vormgeving van de vier programma's is rekening gehouden met de aansluiting van afgestudeerden op het beroepenveld. Uiteindelijk zijn er drie programma's ontstaan die voortbouwen op de bacheloropleiding (Actuele Geschiedenis, Present(ed) History en Roma Aeterna) en in één programma dat zich nadrukkelijk richt op de beroepspraktijk (Politiek en Parlement).

De kritische reflectie vermeldt dat in geen enkele Nederlandse opleiding de relatie tussen heden en verleden als overkoepelend en samenbindend perspectief op de bestudering van de geschiedenis centraal stond, en dat deze constatering heeft geleid tot het masterprogramma Actuele Geschiedenis waarin dit perspectief wel centraal staat. Dit programma wordt gezamenlijk vormgegeven door de leerstoelgroepen Cultuurgeschiedenis, Politieke Geschiedenis en Economische, Sociale en Demografische Geschiedenis. Het voor Actuele Geschiedenis gekozen perspectief is ook essentieel voor het programma Roma Aeterna.

In de kritische reflectie staat daarnaast vermeld dat Nederlandse zusteropleidingen wel aandacht besteden aan de geschiedenis van het westelijke deel van het voormalige Romeinse rijk in de middeleeuwen, maar dat geen enkele opleiding zich bezighoudt met de geschiedenis van het oostelijke deel. Dit is opmerkelijk, omdat het Byzantijnse rijk, de voortzetting van het Oost-Romeinse rijk, een grote invloed heeft uitgeoefend op de geschiedenis van Europa. Deze constatering heeft, in combinatie met de bestaande expertise binnen de faculteit, aan de basis gestaan van het masterprogramma Roma Aeterna. Om studenten meer mogelijkheden te bieden zich tijdens en na hun studie internationaal te bewegen, bestaat sinds het studiejaar 2012-2013 het Engelstalige programma Roma Aeterna en is er een Engelstalige variant van Actuele Geschiedenis onder de naam Present(ed) History.

Ten slotte meldt de kritische reflectie dat er nog geen opleiding was waarin studenten worden uitgedaagd om kritisch na te denken over het politieke bedrijf. De commissie onderschrijft de keuze die de opleiding voor dit masterprogramma heeft gemaakt. Het in Nijmegen gevestigde Centrum voor Parlementaire Geschiedenis en de expertise binnen de leerstoelgroep Politieke Geschiedenis hebben de opleiding in staat gesteld het programma Politiek en Parlement aan te bieden.

De commissie constateert dat de masteropleiding Geschiedenis uit vier duidelijk geprofileerde nieuwe masterprogramma's bestaat, die nauw aansluiten bij de onderzoeksexpertise van de staf. Het is duidelijk op welke manier de masterprogramma's zich onderscheiden van Nederlandse zusteropleidingen. Ook stelt de commissie vast dat voor ieder profiel eindkwalificaties zijn geformuleerd die voor een deel opleidingsbreed zijn en voor een deel programmaspecifiek. De eindkwalificaties van de programma's Roma Aeterna, Actuele Geschiedenis en Present(ed) History zijn met name gericht op theoretische en historiografische aspecten. Studenten leren de relatie tussen heden en verleden te duiden, en het gebruik en misbruik van het verleden te onderzoeken met passende concepten. De eindkwalificaties van het programma Politiek en Parlement zijn voornamelijk gericht op het voorbereiden van afgestudeerden op het beroepenveld van de (inter)nationale parlementaire politiek en politiek-bestuurlijke organisaties.

De opleidingsbrede eindkwalificaties richten zich op het voortbouwen op en verdiepen van de kennis van de bacheloropleiding, het kritisch en methodisch analyseren van een historisch debat, en het beargumenteerd bijdragen aan historische en maatschappelijke discussies. Daarnaast richten ze zich op academische vaardigheden, zoals het zelfstandig onderzoeken van een historisch vraagstuk, het beargumenteerd in academische stijl presenteren van onderzoeksresultaten, en het organiseren van de eigen werkzaamheden. De commissie is van oordeel dat het niveau van de eindkwalificaties voldoende is.

De commissie stelt vast dat er in de eindkwalificaties van de masteropleiding wordt verwezen naar de eindkwalificaties van de bacheloropleiding Geschiedenis. Omdat het twee aparte opleidingen zijn en de masteropleiding ook toegankelijk is voor studenten van buiten de RU, adviseert de commissie om deze verwijzing uit de eindkwalificaties van de masteropleiding te halen. Ook adviseert ze om de eerste eindkwalificatie van het programma Actuele Geschiedenis en de Engelse vertaling daarvan van Present(ed) History nog eens met elkaar te vergelijken, omdat deze niet overeenkomen.

Overwegingen

De commissie heeft vastgesteld dat de eindkwalificaties van de opleidingen aansluiten bij het domeinspecifiek referentiekader. Daarmee sluiten zij ook aan bij de internationale eisen voor de inhoud van opleidingen Geschiedenis. De commissie heeft vastgesteld dat het niveau en de oriëntatie van beide opleidingen adequaat zijn vertaald naar de eindkwalificaties.

De commissie heeft geconstateerd dat het profiel van de bacheloropleiding weinig onderscheidend is, maar zij vindt deze keuze gerechtvaardigd. Bij de bacheloropleiding behoeft de voorbereiding op het beroepenveld naar het oordeel van de commissie nog wel nadere concretisering.

De commissie waardeert de duidelijke profielen van de vier nieuwe masterprogramma's, waarmee ze zich helder weten te onderscheiden ten opzichte van zusteropleidingen in Nederland. De commissie adviseert ook om in de eindkwalificaties van de masteropleiding de verwijzing naar de bacheloropleiding te verwijderen.

Conclusie

Bacheloropleiding Geschiedenis: de commissie beoordeelt Standaard 1 als **voldoende**.

Masteropleiding Geschiedenis: de commissie beoordeelt Standaard 1 als **voldoende**.

Standaard 2: Onderwijsleeromgeving

Het programma, het personeel en de opleidingsspecifieke voorzieningen maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde eindkwalificaties te realiseren.

Toelichting:

De inhoud en vormgeving van het programma stelt de toegelaten studenten in staat de beoogde eindkwalificaties te bereiken. De kwaliteit van het personeel en van de opleidingsspecifieke voorzieningen is daarbij essentieel. Programma, personeel en voorzieningen vormen een voor studenten samenhangende onderwijsleeromgeving.

Bevindingen

De commissie heeft de onderwijsprogramma's van de opleidingen bestudeerd en inzage gehad in cursusmateriaal, notulen van relevante commissies, resultaten van onderwijsbeoordelingen en in de digitale leeromgeving Blackboard.

In deze standaard wordt eerst een korte beschrijving gegeven van het didactisch concept en de onderwijsprogramma's. Vervolgens worden de bevindingen van de commissie weergegeven met betrekking tot de inhoud en opbouw van de programma's, de vertaling van de eindkwalificaties in het onderwijs, de wetenschappelijke vorming, het didactisch concept, de studeerbaarheid en de rendementen. Tot slot wordt kort aandacht besteed aan de staf en de opleidingsspecifieke kwaliteitszorg.

Didactisch concept

De kritische reflectie noemt het belangrijkste kenmerk van de onderwijsleeromgeving van de Nijmegense opleidingen Geschiedenis het didactisch concept, student activerend onderwijs, dat sinds het studiejaar 1997-1998 door de faculteit en de opleiding wordt gehanteerd. Het student activerend onderwijs houdt in dat studenten zich actief kennis eigen maken, dat ze oefenen in het mondeling en schriftelijk verwoorden van de inzichten die ze opdoen, dat ze hun bevindingen aan die van medestudenten toetsen en dat ze zelf leiding geven tijdens werkcolleges.

De commissie heeft tijdens het bezoek geconstateerd dat het didactisch concept is uitgewerkt in een herkenbare cyclus van onderwijsvormen: de oriënterende hoorcolleges, de zelfstandige opdrachten en de werkcolleges. Tijdens de oriënterende hoorcolleges geeft de docent de hoofdlijn en theoretische achtergronden aan, waarna studenten voor het werkcollege zelfstandig een opdracht moeten maken. In de propedeusefase zijn dit eenvoudige probleemstellende opdrachten op basis van aangeleverde teksten, later zijn dit grotere opdrachten en werkstukken waarin studenten steeds meer oefenen met probleemanalyse. Uit de gesprekken met docenten en studenten bleek dat studenten tijdens de werkcolleges de bevindingen naar aanleiding van de hoorcolleges en de opdrachten op actieve wijze met elkaar bespreken. De studenten zijn op deze manier in de werkcolleges actief bezig met de stof van de hoorcolleges. In de werkcolleges zijn studenten verantwoordelijk voor een goed verloop van de discussie, bij toerbeurt is er iemand voorzitter. De docent begeleidt de studenten bij dit voorzitterschap, maar speelt vooral een coachende rol.

De commissie heeft tijdens het visitatiebezoek geconstateerd dat docenten en studenten het student activerend onderwijs zeer waarderen en dat het breed gedragen wordt. Ook alumni zijn tevreden; zij geven aan dat ze mede door dit didactische concept hebben geleerd te presenteren, overtuigen, discussiëren en overleggen.

Toch stelt de commissie vast dat het concept onder druk staat. Aan de ene kant probeert de opleiding met dit onderwijsmodel de zelfstandigheid en het kritisch vermogen van de student te activeren en te stimuleren. Aan de andere kant kiest ze voor een zodanig schoolse en gestructureerde opzet in opdrachten en hoor- en werkcolleges, dat het niet altijd strookt met het doel van zelfstandigheid. De commissie begrijpt de keuze voor deze gestructureerde aanpak, onder andere in het licht van het verbeteren van de studierendementen, maar vraagt zich af of het gewenste resultaat op deze manier bereikt wordt.

Daarnaast vraagt de commissie zich af of de gewenste effecten van het student activerend onderwijs wel bereikt kunnen worden als de werkgroepen uit meer dan 20 studenten bestaan, zoals het geval is bij de opleidingen. Tijdens het visitatiebezoek bleek ook dat docenten verschillende opvattingen hebben over de intensiteit van de begeleiding van studenten en dat ze wisselend omgaan met de verplichte studentenparticipatie in de werkcolleges. Hierdoor is volgens sommige studenten sprake van meeliftgedrag. Studenten lieten weten dat een aantal docenten de naleving van deze verplichte participatie te veel over laat aan de groepsdynamiek en de voorzitter van het werkcollege. De commissie heeft de indruk dat deze verschillen samenhangen met de werkdruk van docenten.

Ten slotte stelt de commissie vast dat het student activerend onderwijs tijdens de masteropleiding nagenoeg wordt losgelaten. De opleiding gaf tijdens het bezoek als reactie dat ze in de masterfase meer structuur wil gaan bieden aan studenten, vooral op het gebied van de scriptiebegeleiding, temeer omdat dit in de bacheloropleiding tot betere rendementen heeft geleid.

De commissie is positief over de expliciete keuze die de opleidingen hebben gemaakt voor het student activerend onderwijs en waardeert de enorme betrokkenheid van docenten en studenten bij de uitvoering hiervan. Ze adviseert de opleidingen echter wel om opnieuw met elkaar in gesprek te gaan over de manier waarop student activerend onderwijs consistent en effectief wordt uitgevoerd binnen de opleidingen, vooral met het oog op de toenemende studentenaantallen en de werkdruk.

Opbouw programma's

De *bacheloropleiding Geschiedenis* bestaat uit een major van 120 EC, drie minors van elk 15 EC en een Core Curriculum Geesteswetenschappen van 15 EC. Het eerste anderhalf jaar bestaat voornamelijk uit majorvakken. In het tweede semester van het tweede studiejaar en in beide semesters van het derde studiejaar kiezen studenten minors uit het gezamenlijke minoraanbod van verschillende faculteiten van de RU. Het Core Curriculum Geesteswetenschappen heeft een plaats in het eerste en derde studiejaar. Een overzicht van het onderwijsprogramma is opgenomen in Bijlage 4.

De propedeuse heeft een oriënterende functie: alle aspecten van de geschiedwetenschap komen op een inleidend niveau aan bod. In het tweede en derde jaar vindt er thematische verbreding en verdieping plaats. Naast eerstejaarsvakken die een chronologisch historisch overzicht geven, bestaat de major uit cursussen die dieper ingaan op specifieke perspectieven en theoretische benaderingen. De klemtoon verschuift van globale geschiedenis naar gedetailleerdere Europese en vaderlandse geschiedenis.

Vanaf het tweede semester van het tweede studiejaar geven studenten zelf meer richting aan hun studie. Studenten maken een keuze uit verschillende Themacolleges, een van de cursussen van het Core Curriculum Geesteswetenschappen en uit minors. Ook kunnen ze

ervoor kiezen stage te lopen, in het buitenland te gaan studeren of een educatieve minor te volgen. De commissie waardeert deze keuzevrijheid.

In het eerste jaar van de bacheloropleiding wordt er in vier grote cursussen (Oudheid, Middeleeuwen, Nieuwe Tijd en Nieuwste Tijd) een chronologisch overzicht van de wereldgeschiedenis gegeven. In het tweede en derde jaar vindt verdieping en verbreding plaats door middel van cursussen als Europa historisch beschouwd, Nederlandse geschiedenis 1 en 2, Gendergeschiedenis en Religiegeschiedenis. De commissie waardeert deze duidelijke opbouw en samenhang in het bachelorprogramma. Zij heeft aan de hand van het studiemateriaal dat zij tijdens het bezoek heeft bestudeerd geconstateerd, dat ook de inhoudelijke kwaliteit van het onderwijs in orde is.

De commissie heeft de programmabeschrijving van de bacheloropleiding bestudeerd en een steekproef genomen van cursussen uit ieder studiejaar. Van deze cursussen heeft zij tijdens het bezoek inzage gekregen in al het cursusmateriaal: studiehandleidingen, literatuurlijsten, werkgroepopdrachten, toetsen en evaluatieresultaten. Daarnaast had zij toegang tot de digitale leeromgeving Blackboard, zodat zij inzage had in het cursusmateriaal van alle cursussen binnen de opleiding. In de kritische reflectie is inzichtelijk gemaakt in welke onderdelen van het programma aan de verschillende eindkwalificaties wordt gewerkt.

Uit gesprekken tijdens het bezoek heeft de commissie opgemaakt dat deze opbouw ook door docenten en studenten wordt herkend. De commissie heeft naar aanleiding van de bestudeerde onderwijsmaterialen vastgesteld dat de opbouw en inhoud van het curriculum inzichtelijk en voldoende uitgebreid staan beschreven in de studiegids. Uit gesprekken met studenten en uit evaluaties heeft de commissie ook geconstateerd dat studenten tevreden zijn over de samenhang binnen het bachelorprogramma.

De masteropleiding heeft twee instroommomenten, namelijk in september en februari. Binnen de masteropleiding Geschiedenis zijn er vier masterprogramma's van elk 60 EC. De kritische reflectie geeft aan dat de programma's Actuele Geschiedenis en Present(ed) History in opzet identiek zijn en dat de opbouw van het programma Roma Aeterna grote overeenkomsten vertoont met die twee programma's. Volgens de opleiding is de focus van de drie programma's de kritische bestudering van de verwevenheid van heden en verleden en van de omgang met het verleden. De drie programma's bevatten:

- cursussen Historiografie en Theorie/Historiography and Theory waarin de theoretische grondslagen worden gelegd (10 EC);
- twee Onderzoekscolleges/Research Seminars waarin studenten in kleine groepen onderzoek doen (20 EC);
- Ateliers/Electives waarin studenten een aantal onderzoeksvaardigheden leren (10 EC);
- de masterscriptie (20 EC).

De commissie vindt het zeer positief dat een student er ook voor kan kiezen stage te lopen. Hierbij moet het doen van onderzoek centraal staan. In het programma Roma Aeterna vervangt een stage de Electives en in de programma's Actuele Geschiedenis/Present(ed) History kan een van beide Onderzoekscolleges vervangen worden door een stage.

De inrichting van het programma Politiek en Parlement verschilt van de andere drie programma's door de oriëntatie op de politiek-bestuurlijke praktijk. Dit programma bestaat uit:

- de cursus Krachtenveld van Politiek en Parlement (10 EC);
- de cursussen Politieke Stelsels en Staatsrecht (10 EC);
- een Onderzoekscollege (10 EC);
- een verplichte stage (10 EC);
- de masterscriptie (20 EC).

De commissie waardeert de externe gerichtheid van dit programma zeer, die zichtbaar is in de cursus 'Krachtenveld van Politiek en Parlement', waarin studenten uitgedaagd worden het functioneren van het politieke bedrijf te onderzoeken, en de verplichte stage, waarin studenten in aanraking komen met organisaties die werkzaam zijn in het parlementaire werkveld. De commissie stelt vast dat het niet altijd gemakkelijk is om de samenhang en de opbouw van de programma's te beoordelen.

Vertaling eindkwalificaties opleidingen

De commissie heeft tijdens het bezoek van verschillende vakken de verplichte literatuur bestudeerd. Zij is overwegend positief over de manier waarop zowel de bachelor- als de masteropleiding de eindkwalificaties vertaald hebben in de diverse onderwijsprogramma's. De commissie stelt vast dat het merendeel van de kwalificaties in voldoende mate terugkomt in de curricula. De eindterm die betrekking heeft op historiografie en theorie komt in alle programma's aan bod in onder meer de onderzoekscolleges. In deze colleges oefenen studenten ook met debatteren. Kennis en inzicht worden ontwikkeld en verworven in de eerste colleges van de specialisaties. De commissie heeft dit kunnen vaststellen aan de hand van het studiemateriaal dat zij bestudeerd heeft.

De commissie ziet de eindkwalificatie van het bachelorprogramma die stelt dat de student in staat is om het eigen vakgebied te situeren binnen verwante disciplines, niet duidelijk terug in het programma. De tabel die de eindkwalificaties koppelt aan specifieke vakken in de kritische reflectie, geeft aan dat deze eindkwalificatie voornamelijk wordt gerealiseerd in het eerstejaarsvak Geschiedfilosofie I en het derdejaars vak Core Curriculum Geesteswetenschappen. De commissie constateerde dat het plaatsen van het vakgebied binnen verwante disciplines nadrukkelijker aan de orde zou moeten komen.

Tijdens het bezoek heeft de commissie ook aandacht besteed aan de eindterm over de doorwerking van historische processen naar het heden. Deze eindterm komt in zowel de bachelor- als de masterprogramma's Actuele Geschiedenis, Present(ed) History en Roma Aeterna naar voren. De commissie constateerde dat in het eerstejaars bachelorvak Globalisering eigentijdse ontwikkelingen nadrukkelijk worden gerelateerd aan historische processen. Ook zag zij dat studenten voor het vak 'Europa historisch beschouwd' een essay schrijven waarin ze verband moeten leggen tussen heden en verleden. Uit gesprekken met studenten en docenten bleek dat docenten tijdens hoor- en werkcolleges wel regelmatig aspecten uit het heden koppelen aan de geschiedenis. Toch constateerde de commissie, mede op basis van het bestudeerde studiemateriaal, dat de eindterm in beide programma's te impliciet aan bod komt. Zij adviseert de opleidingen om naar voorbeeld van het vak Globalisering nog eens goed te kijken naar de verwerking van deze eindterm in het onderwijs.

Wetenschappelijke vorming

De commissie constateert dat er voldoende aandacht voor wetenschappelijke vorming is in de bacheloropleiding. In de eerste twee studiejaar gebeurt dit in de cursussen Geschiedfilosofie 1 en 2, waarin studenten kennismaken met theoretische aspecten van geschiedbeoefening, en in Historische Praktijk 1 en 2, waarin studenten onderzoeksvaardigheden aanleren. Daarnaast heeft de commissie geconstateerd dat studenten tijdens de diverse werkcolleges historiografische debatten analyseren en ervaring opdoen in het uitvoeren en presenteren van een onderzoek. Gedurende het tweede en derde studiejaar krijgen studenten steeds vaker de opdracht om historische problemen te signaleren en te analyseren en om te reflecteren op het eigen vakgebied. In het Core Curriculum Geesteswetenschappen wordt tot slot aandacht besteed aan de plaats van historici en andere geesteswetenschappers in de samenleving.

De commissie heeft tijdens het bezoek vastgesteld dat ook in de masterprogramma's ruim voldoende aandacht besteed wordt aan wetenschappelijke vorming. Studenten bevestigden dat zij in de Onderzoekscolleges en de Ateliers in kleine groepen onderzoek doen. Deze cursussen helpen studenten uitstekend in het ontwikkelen van een academische attitude, zoals door om te gaan met bronnen (zoeken, selecteren en analyseren) en overige informatie met behulp van passende concepten, te oefenen in het formuleren van een interessante en relevante vraagstelling, het presenteren van onderzoeksresultaten, het geven en verwerken van feedback en het mondeling discussiëren over bevindingen.

Studeerbaarheid en rendementen

De commissie heeft uit gesprekken met bachelorstudenten en docenten in het bachelorprogramma opgemaakt dat de studielast en de studeerbaarheid van beide opleidingen in orde zijn. Uit een aantal studentenevaluaties van de bacheloropleiding blijkt echter wel dat het plannen van studiedagen, excursies en toetsen een aandachtspunt is. Soms is er overlap als een student een minor aan een andere faculteit volgt. Vakevaluaties toonden daarnaast aan dat studenten van mening zijn dat ze in sommige gevallen onvoldoende tijd hebben om een toets goed voor te bereiden. De opleidings- en examencommissie gaven aan dat ze zich hiervan bewust zijn en dat ze zich momenteel buigen over passende maatregelen. De commissie waardeert dit en moedigt de opleiding aan hier structureel aandacht aan te besteden.

De commissie heeft kennisgenomen van de rendementen van de bacheloropleiding vanaf het studiejaar 2006-2007 en heeft vastgesteld dat deze weliswaar iets hoger liggen dan het landelijk gemiddelde, maar dat ze desondanks aan de lage kant zijn. De commissie waardeert de maatregelen die de opleiding getroffen heeft om het rendement te verhogen zoals het bindend studieadvies en een verplicht en intensief ingericht mentoraat in het eerste jaar.

De commissie is positief over de gestructureerde aanpak van het onderzoek en het schrijven van de bachelorscriptie. De afsluitende scriptie bleek een verdragend onderdeel van de bacheloropleiding te zijn. Daarom heeft de opleiding ervoor gezorgd dat studenten ruim van tevoren bepalen welk onderwerp zij gaan bestuderen en welke docent hen daarbij zal begeleiden, zodat ze meteen aan het begin van het semester kunnen beginnen met het schrijven van de scriptie. Daarnaast worden de verschillende fasen van het onderzoek en het schrijven met behulp van BlackBoard en enkele groepsbijeenkomsten gestructureerd. De scriptie wordt wat betreft de toetsmomenten als een cursus beschouwd: er zijn twee vooraf vastgestelde gelegenheden om de definitieve versie in te leveren. Met name deze laatste maatregel heeft er binnen de bacheloropleiding voor gezorgd dat studenten de voorgeschreven tijd van de scriptie niet ruimschoots overschrijden. De commissie is hier positief over.

De commissie stelt op basis van de gegevens in de kritische reflectie van de *masteropleiding Geschiedenis* vast dat het rendement van de masteropleiding laag is. Tijdens het visitatiebezoek heeft de commissie van het management vernomen dat de opleiding de masterscriptie op dezelfde manier wil organiseren als de bachelorscriptie, omdat ze gemerkt heeft dat studenten hun scriptie op deze manier sneller afronden en de rendementen sindsdien verhoogd zijn.

Tijdens het bezoek heeft de commissie noch uit de curriculumevaluaties, noch uit de gesprekken met studenten en alumni signalen gekregen dat februari-instromers problemen ondervinden met de studeerbaarheid van het programma.

Staf

De commissie heeft vastgesteld dat docenten onderwijs verzorgen dat aansluit bij hun onderzoeks- en wetenschappelijke expertise. De kritische reflectie beschrijft hoe docenten bij de Onderzoekscolleges studenten betrekken bij hun onderzoeksprojecten. De commissie ziet dit ook terugkomen bij de Themacolleges en de afstudeerscripties.

De commissie heeft uit de gesprekken met studenten en alumni opgemaakt dat zij tevreden zijn over de kwaliteit van de docenten. Studenten zijn vooral te spreken over de toegankelijkheid van hun docenten en de manier waarop ze inhoudelijk en didactisch begeleid worden. De commissie vindt dit opmerkelijk omdat er sprake is van een zeer hoog docent-studentratio van 1:41 in de bacheloropleiding en een redelijk hoog docent-studentratio van 1:29 in de masteropleiding. Het relatief kleine aantal docenten, in combinatie met de intensieve overlegstructuur, verklaart de hoge werkdruk die docenten ervaren. De commissie vindt het dan ook heel positief dat, ondanks deze werkdruk, de studenten voldoende begeleiding ervaren. De commissie spreekt haar waardering uit voor de enorme inzet van het personeel.

Docenten in vaste dienst beschikken over de Basiskwalificatie onderwijs (BKO). Nieuw aangestelde en tijdelijke docenten moeten de BKO in de loop van hun aanstelling verwerven. Docenten die Engelstalig onderwijs verzorgen, veelal docenten van de masterprogramma's Roma Aeterna en Present(ed) History, beschikken over een Certificate of Proficiency in English (CPE) niveau C2. Wanneer zij voldoende ervaring hebben in het geven van Engelstalig onderwijs, bijvoorbeeld aan universiteiten in Groot Brittannië of de Verenigde Staten van Amerika, neemt de opleiding daar genoegen mee. De commissie is zeer tevreden over dit beleid.

Kwaliteitszorg

Nieuwe cursussen, bestaande vakken die aangepast zijn, alle vakken uit de propedeuse en beide opleidingen als geheel worden altijd geëvalueerd. De resultaten van die evaluaties worden in de opleidingscommissie besproken en er worden zo nodig aanpassingen aangebracht. Zo zijn er bijvoorbeeld op verzoek van zowel studenten als docenten werkcolleges toegevoegd aan de tweedejaars bachelorcursus Historiografie. In overleg met de opleidingscommissie wordt er besloten welke andere vakken nog meer geëvalueerd worden.

Er is een gezamenlijke opleidingscommissie voor de bachelor- en de masteropleiding. Uit notulen van vergaderingen van de opleidingscommissie blijkt dat er niet altijd wordt gehandeld naar aanleiding van kritiek van studentleden. Dit werd tijdens het bezoek bevestigd door de voorzitter die liet weten dat de opleidingscommissie vooral actief reageert op kritiek die studenten uiten naar aanleiding van de formele vakevaluaties. De commissie adviseert de opleidingscommissie om ook serieus om te gaan met kritiek die studentleden uiten tijdens

vergaderingen, zodat zij voldoende invloed kunnen uitoefenen op de kwaliteit van het onderwijs.

De kritische reflectie meldt dat in beide opleidingen periodiek overleg wordt gevoerd over de inhoud en de uitvoering van het onderwijs, onder andere over de afstemming van eindkwalificaties, onderwijsprogramma's en toetsen. De cursuscoördinatoren van de bacheloropleiding bespreken de inrichting van hun vak met de betrokken werkgroepdocenten. Doel hiervan is dat docenten hiermee buiten hun eigen expertisegebied kijken. Binnen de masteropleiding voeren de stafleden periodiek overleg over de uitvoering van het onderwijs in programmaverband. De programmacoördinatoren voeren overleg met de opleidingscoördinator om zaken die de master als geheel aangaan goed op elkaar af te stemmen. De commissie concludeert dat in beide opleidingen voldoende overleg plaatsvindt om de afstemming tussen de verschillende programmaonderdelen te waarborgen.

De commissie heeft geconstateerd dat de opleidingen het merendeel van de aanbevelingen van de vorige visitatiecommissie adequaat hebben uitgevoerd. Een van die aanbevelingen betrof de voorbereiding van de opleidingen op de arbeidsmarkt. Bachelorstudenten kunnen in hun tweede of derde jaar stage lopen en er is een arbeidsmarktorientatiedag voor derdejaarsstudenten. Daarnaast wil de opleiding vanaf het aankomende studiejaar aandacht besteden aan arbeidsmarktorientatie in het derde vak van het Core Curriculum Geesteswetenschappen. Een aanbeveling voor de masteropleiding betrof de aansluiting op de arbeidsmarkt. De commissie stelt vast dat hier binnen de masteropleiding inmiddels voldoende aandacht voor is, onder andere doordat het programma Politiek en Parlement zich sterk richt op het parlementaire werkveld en een verplichte stage kent. De commissie adviseert de opleidingen om alumni te betrekken door bijvoorbeeld contactgegevens tussen alumni en masterstudenten uit te wisselen. De opleiding liet weten dat ze dit inmiddels doet, maar dat dit nog wel in de kinderschoenen staat.

Andere belangrijke aanbevelingen betreffen het vergroten van de rendementen, het terugplaatsen van een vak Historische Praktijk in het bachelorprogramma, het invoeren van een tweede beoordelaar en het formuleren van heldere beoordelingscriteria. Ook deze aanbevelingen zijn grotendeels uitgevoerd, de laatste twee worden uitgebreider behandeld in standaard 3.

Een andere aanbeveling van de vorige visitatiecommissie was om de zeven afstudeerrichtingen van de masteropleiding kritisch onder de loep te nemen. De commissie stelt vast dat dit heeft geleid tot vier nieuwe masterprogramma's: drie die duidelijk voortbouwen op de bacheloropleiding, en één programma dat zich nadrukkelijk richt op de parlementaire beroepspraktijk. De commissie stelt tot grote tevredenheid vast dat de opleiding een duidelijk eigen signatuur heeft.

Overwegingen

Het student activerend onderwijs wordt erg gewaardeerd door docenten, studenten en alumni. Voor de staf vormt dit didactisch concept een uitdaging omdat het een zeer arbeidsintensieve onderwijsvorm is die de werklast van het docentencorps aanzienlijk verhoogt. Tijdens het bezoek is niet voldoende duidelijk geworden in hoeverre student activerend onderwijs bijdraagt aan de doelstellingen van de opleidingen en de commissie adviseert de opleidingen daarom dit opnieuw met elkaar te bespreken. Zo moet duidelijk worden wat de opleidingen precies willen bereiken met het student activerend onderwijs en hoe ze de balans tussen sturing en zelfstandigheid kunnen bewaken. De commissie vraagt

zich ten slotte af of de manier waarop het student activerend onderwijs momenteel wordt vormgegeven nog wel een haalbaar concept is. Het onderwijsmodel is gebaseerd op kleine groepen van ongeveer 15 studenten, in plaats van 20-30 studenten zoals bij deze opleidingen het geval is. De commissie heeft de indruk dat docenten wel openstaan voor nieuwe onderwijsvormen, als die tenminste garanderen dat zowel zij als studenten hun onderwijstijd zinvol en efficiënt kunnen besteden.

De commissie stelt vast dat het programma van de bacheloropleiding een logische samenhang vertoont en in voldoende mate aansluit op het profiel van de opleiding. Het programma kent een brede propedeuse die vooral oriënterend is en waarin een chronologisch overzicht geboden wordt van de oudheid tot en met het heden. In het tweede en derde jaar vindt er thematische verbreding en verdieping plaats en krijgen studenten meer keuzevrijheid. De commissie waardeert deze vrijheid omdat studenten zich zo kunnen verdiepen in een bepaald aspect van de Geschiedenis of een aanverwant terrein.

De masteropleiding bestaat naar het oordeel van de commissie uit drie duidelijk geprofileerde programma's waarin kritische bestudering van de verwevenheid van heden en verleden centraal staat, en uit het programma Politiek en Parlement dat extern gericht is en waarin de ontwikkeling en het functioneren van een politiek bedrijf centraal staat. De commissie is zeer positief over de vormgeving van dit vierde programma en de verplichte stage in het parlementaire werkveld. De inrichting van de nieuwe programma's sluit volgens de commissie uitstekend aan op de bewust gekozen profilering van de masteropleiding.

De commissie heeft na bestudering van het onderwijsmateriaal vastgesteld dat de bachelor- en masterprogramma's studenten in staat stellen de beoogde eindkwalificaties te realiseren. Het onderwijs van de opleidingen is volgens de commissie zorgvuldig vormgegeven. Het onderwijsmateriaal is gestructureerd, kent heldere leerdoelen en is inhoudelijk van het juiste niveau. Er wordt gebruikgemaakt van recente wetenschappelijke literatuur. De commissie mist in veel vakken nog wel expliciet de wisselwerking tussen heden en verleden. Ze verwijst naar het eerstejaars bachelorvak Globalisering en het tweedejaars bachelorvak Europa historisch beschouwd, waar ze de wisselwerking tussen heden en verleden wel duidelijk terugziet.

Daarnaast adviseert de commissie de opleidingen om aandacht te besteden aan de samenhang tussen leerdoelen en onderwijsprogramma's. Dit geldt met name voor de leerdoelen die betrekking hebben tot het historisch kunnen plaatsen van eigentijdse ontwikkelingen, en het plaatsen van een eigen probleemstelling binnen de historiografische context.

De commissie kan zich vinden in de manier waarop de opleidingen in de programma's aandacht besteden aan wetenschappelijke vorming en academische vaardigheden. Ze is daarnaast tevreden over het intensieve scriptietraject van de bacheloropleiding. De opleiding is er door dit traject in geslaagd om de rendementen te verhogen. De commissie juicht de plannen van de masteropleiding toe om het scriptietraject op vergelijkbare wijze vorm te geven.

Het onderwijs wordt verzorgd door zeer gemotiveerde en betrokken docenten, die, ondanks hoge docent-student ratio's, als toegankelijk en kundig worden ervaren door studenten. De commissie is hier zeer positief over. De diverse disciplines die in het onderwijs een plaats hebben, zijn voldoende vertegenwoordigd in de staf.

Conclusie

Bacheloropleiding Geschiedenis: de commissie beoordeelt Standaard 2 als **voldoende**.

Masteropleiding Geschiedenis: de commissie beoordeelt Standaard 2 als **goed**.

Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing en toont aan dat de beoogde eindkwalificaties worden gerealiseerd.

Toelichting:

Het gerealiseerde niveau blijkt uit de tussentijdse en afsluitende toetsen, de afstudeerwerken en de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk of in een vervolgopleiding functioneren. De toetsen en de beoordeling zijn valide, betrouwbaar en voor studenten inzichtelijk.

Bevindingen

De commissie heeft tijdens het bezoek het toetsbeleid, de procedures rondom toetsing en de toegepaste toetsvormen bestudeerd. Zij heeft verschillende toetsmaterialen uit beide opleidingen ingezien, waaronder gemaakte toetsen, antwoordsleutels en beoordelingsformulieren.

Kwaliteit toetsing en beoordeling

De commissie heeft een selectie van toetsen bestudeerd en ze is van oordeel dat deze voldoende gevarieerd zijn. De opleidingen hanteren verschillende toetsvormen zoals een schriftelijk of mondeling tentamen, een referaat, een werkstuk of een verslag. Ook deelname aan discussies tijdens werkcolleges kan onderdeel zijn van de toetsing. Binnen de bacheloropleiding gebeurt dit bijvoorbeeld bij enkele Themacolleges.

De commissie heeft geconstateerd dat de vorm van de door haar bekeken toetsen past bij de inhoud en de leerdoelen van de cursussen. In de propedeuse van de bacheloropleiding bestaan de schriftelijke tentamens van de cursussen Oudheid, Middeleeuwen, Nieuwe Tijd en Nieuwste Tijd uit twee delen. Het eerste deel toetst kennis, het tweede, 'open boek'-deel toetst de in de werkcolleges geoefende vaardigheden en het verworven inzicht door studenten bijvoorbeeld bronnen te laten analyseren. In het tweedejaars bachelorvak Religiegeschiedenis kunnen de studenten in hun werkgroep de werkstukken die ze hebben gemaakt op twee verschillende manieren presenteren: alsof ze op een congres zijn waarbij de andere studenten fungeren als referenten, of alsof het een item voor het televisieprogramma Andere Tijden betreft.

Organisatievaardigheden zoals het werken in teamverband worden getoetst in de groepspresentaties bij het tweedejaarsvak Onderzoekslaboratorium en enkele Themacolleges in het derde jaar van de bacheloropleiding.

In de masteropleiding zijn er ook voorbeelden van passende toetsvormen. Zo moet er voor een Onderzoekscollege in het programma Roma Aeterna een recensie worden geschreven, moet er een gezamenlijk artikel worden geschreven over een door de docenten opgegeven onderwerp in het Onderzoekscollege van Present(ed) History en bestaat een toets van een numismatisch Atelier uit het opzetten van een databank met een bijbehorend rapport.

De commissie stelt vast dat de door haar bestudeerde toetsen van beide opleidingen van het juiste niveau zijn en dat de informatievoorziening richting studenten transparant is. Studenten worden aan het begin van een cursus geïnformeerd over de aard van de toetsing, deadlines voor het inleveren van opdrachten en beoordelingscriteria. Deze informatie is standaard opgenomen in de studiegids van de cursus. Studenten bevestigden tijdens het bezoek dat van tevoren bekend is wat en wanneer er getoetst wordt en op welke manier. Uit de cursusevaluaties en de gesprekken met studenten heeft de commissie opgemaakt dat zij over het algemeen tevreden zijn over de toetsing. Ze ontvangen feedback op opdrachten, essays,

presentaties en andere eindwerkstukken. Uit de evaluaties blijkt echter ook dat een aantal studenten niet tevreden is over de planning van de toetsen. De opleiding heeft hier oog voor (zie Standaard 2).

De docent of de cursuscoördinator heeft de verantwoordelijkheid voor het op correcte wijze beoordelen van de toetsen; alleen mondelinge tentamens en eindschrijvingen worden door twee docenten beoordeeld. Beide docenten doen dit op basis van dezelfde beoordelingscriteria, die bekend zijn bij alle studenten.

In beide opleidingen worden de eindschrijvingen beoordeeld met een beoordelingsformulier met heldere beoordelingscriteria. De schrijver begeleidt, in overleg met de opleidingscoördinator, een tweede beoordelaar, vooral op basis van beschikbaarheid en inhoudelijke expertise. De tweede beoordelaar lijkt in een aantal gevallen al een rol te spelen tijdens de begeleiding van het schrijverproces. De commissie vraagt zich daarom af in hoeverre deze tweede beoordelaar nog in staat is tot het geven van een onafhankelijke beoordeling. De commissie heeft de examencommissie gevraagd zorg te dragen voor een betere borging van de onafhankelijkheid van de tweede beoordelaar.

De kritische reflectie meldt dat het maken van een toets de verantwoordelijkheid is van de docenten die de cursus geven. De docenten kiezen de toetsvorm, creëren de toetsinhoud en maken een antwoordmodel om het resultaat van de toets te beoordelen. De kritische reflectie meldt dat docenten bij het opstellen van de toets letten op zowel de validiteit, de betrouwbaarheid, de inzichtelijkheid en de uitvoerbaarheid van de toets. Docenten lieten tijdens het bezoek weten dat zij hun toetsen aan een collega voorleggen, voordat de toets wordt afgenomen. De commissie is daar positief over en raadt aan om deze praktijk tot algemene regel te maken. Tijdens de visitatie heeft de commissie een aantal antwoordmodellen bestudeerd en vastgesteld dat deze van goede kwaliteit zijn.

Examencommissie

Per 1 september 2010 is een uitbreiding van de taken van de examencommissie wettelijk vastgelegd; de examencommissie is sindsdien verantwoordelijk voor het borgen van de kwaliteit van de tentamens en examens van de opleiding. Tijdens het gesprek met de examencommissie bleek dat de Faculteit Geesteswetenschappen in 2010 een handreiking heeft ontwikkeld met als doel dat alle examencommissies deze nieuwe rol uniform konden vormgeven. De examencommissie liet tijdens het bezoek weten dat ze een aantal maatregelen al uitvoerde voordat de wet van kracht was, zoals het vier-ogenprincipe bij het beoordelen van masterschrijvingen. Sinds 2010 heeft ze conform de nieuwe wet en de handreiking een tweede beoordelaar bij bachelorschrijvingen ingesteld, houdt ze toetsdossiers bij en heeft ze een kwalitatieve procesgang voor het ontwikkelen van toetsen geïmplementeerd. De examencommissie heeft er bewust voor gekozen om geen contract tussen docent en student in te voeren waarin het aantal begeleidingsuren voor de schrijver is vastgelegd. Ze is van mening dat dit de relatie tussen docent en student te veel onder druk zou zetten. In plaats daarvan heeft de examencommissie ervoor gekozen om het begeleidingstraject van de bachelorschrijver te intensiveren door tussentijdse feedbackmomenten in te voeren.

Tijdens het gesprek met de examencommissie en uit de notulen van de commissievergaderingen bleek dat de examencommissie voortdurend bezig is met het bewaken van de samenhang tussen eindkwalificaties, de leerdoelen van het programma en de toetsing. De examencommissie heeft met ingang van het collegejaar 2012-2013 een toetscommissie ingesteld, die aan haar rapporteert. De toetscommissie bestaat uit de secretaris van de examencommissie en de opleidingscoördinator. De zelfstudie meldt dat het de taak

van de toetscommissie is om vast te stellen of een toets aan de gestelde eisen van validiteit, betrouwbaarheid, inzichtelijkheid en uitvoerbaarheid voldoet. De toets moet daadwerkelijk onderzoeken of de beoogde leerdoelen zijn gerealiseerd en daarmee een bijdrage leveren aan het realiseren van de eindkwalificaties van de opleiding. Daarnaast beoordeelt de toetscommissie of de regels met betrekking tot het afnemen van toetsen correct zijn gevolgd en gaat ze na of de beoordeling van toetsen correct is uitgevoerd. De beoordeling van de bachelorscriptie wordt ook door de toetscommissie gecontroleerd. De controles op de inhoud, het afnemen en de beoordeling van toetsen vinden steekproefsgewijs plaats en alle toetsen van alle onderdelen van de opleidingen worden binnen een periode van vier jaar gecontroleerd.

De commissie waardeert de vorderingen van de examencommissie en stelt vast dat deze haar nieuwe rol serieus en actief heeft opgepakt. Op basis van de stappen die nu genomen zijn en het gesprek met de examencommissie heeft de commissie er voldoende vertrouwen in dat ze haar nieuwe taken naar behoren zal uitvoeren. Wel plaatst de commissie enige kanttekeningen bij de capaciteit van de examencommissie. De wetwijziging betekent een aanzienlijke lastenverzwaring van haar taakstelling. De commissie adviseert de eindverantwoordelijken van de opleidingen dan ook om de examencommissie uit te breiden met een ambtelijk secretaris die kan zorgen voor de nodige inhoudelijke en organisatorische ondersteuning. Hetzelfde geldt voor de toetscommissie. Gelet op haar taakstelling adviseert de commissie om de toetscommissie uit te breiden met een externe toetsdeskundige, om de toetscommissie te ondersteunen bij het borgen van de kwaliteit van de toetsing.

Gerealiseerde eindkwalificaties

Om een oordeel te vormen over het eindniveau van de studenten heeft de commissie van iedere opleiding vijftien scripties beoordeeld (zie Bijlage 7). De scripties zijn door de commissie geselecteerd uit lijsten met afstudeerwerken van de studie jaren 2010-2011 en 2011-2012. Bij het selecteren van de scripties is rekening gehouden met een spreiding van cijfers en disciplines/begeleiders.

Van de vijftien geselecteerde bachelorscripties beoordeelde de commissie er twee onvoldoende. Het verschil tussen de becijfering van de commissie en de opleiding van deze twee scripties varieerde van één tot twee punten. De commissie vond van deze scripties de probleemstelling niet duidelijk of te zwak geformuleerd. Ook was de vraagstelling bij deze scripties onvoldoende ingebed in een bredere context en was er niet of nauwelijks sprake van bronnenkritiek. De commissie vond de conclusies en discussies weinig kritisch. Tot slot had zij kritiek op de structuur van de scripties, en stonden er nog teveel taalfouten in de teksten. Tijdens het bezoek heeft de commissie gesproken met de begeleiders van deze scripties. Hieruit bleek dat bij een van de scripties de eindversie een zodanig sterke verbetering was ten opzichte van de eerste versie, dat de beoordelaars hierdoor een voldoende gaven. Het onderwerp van de tweede scriptie was zo nieuw dat er nog nooit onderzoek naar was gedaan. De student had dit daarbij zelfstandig uitgevoerd tijdens een buitenlandverblijf. De beoordelaars hebben het vernieuwende onderzoek en de zelfstandige werkhouding met een voldoende gewaardeerd. De commissie heeft begrip voor deze overwegingen, maar stelt naar aanleiding van de toelichtingen haar oordeel over de twee scripties niet naar boven bij.

De twee onvoldoende scripties hebben ertoe geleid dat de commissie aanvullend een selectie van tien scripties heeft beoordeeld. Bij de beoordeling deze tweede selectie is de commissie niet op problemen gestuit. De oordelen van de commissie over deze scripties kwamen in grote lijnen overeen met de oordelen die de opleiding aan de scripties had toegekend. Geen van de scripties is door de commissie met een onvoldoende beoordeeld.

De commissie heeft vastgesteld dat de beoordelingen van de masterscripties voldoende overeenkwamen met de beoordelingen van de commissie. De kwaliteit van deze eindwerken varieerde van voldoende tot goed. De commissie heeft onder meer geconstateerd dat de probleemstellingen van de scripties helder geformuleerd waren. Daarbij rechtvaardigden de bestudeerde scripties zonder uitzondering de gekozen methodologie en wisten de studenten hun onderwerp in voldoende mate in een historiografisch kader te plaatsen. De opbouw van de scripties was in alle gevallen van voldoende kwaliteit. De commissie is dan ook van oordeel dat de studenten van de masteropleiding de beoogde eindkwalificaties realiseren.

Overwegingen

De commissie heeft veel aandacht besteed aan de beoordeling van de kwaliteit van de toetsing en heeft vastgesteld dat de toetsen van voldoende niveau zijn. De toetsen in beide opleidingen zijn voldoende gevarieerd. De commissie heeft verder vastgesteld dat de toetsen van beide opleidingen in voldoende mate aansluiten op de leerdoelen van de cursussen. Studenten worden bijtijds en in voldoende mate geïnformeerd over beoordelingscriteria en toetsprocedures.

De commissie is positief over de vorderingen die de opleidingen hebben gemaakt op het gebied van de kwaliteitsborging van de toetsing. Ze heeft zicht gekregen op meerdere initiatieven die de examencommissie in gang gezet heeft en heeft geconstateerd dat deze initiatieven onderdeel zijn van een vastgestelde en ook gedragen beleidscyclus. De commissie heeft mede daardoor tijdens het bezoek een positief beeld gekregen van de examencommissie en de manier waarop deze met haar nieuwe verantwoordelijkheden omgaat. Ze adviseert de eindverantwoordelijken van de opleidingen echter wel om te investeren in extra ondersteuning, zodat de examen- en de toetscommissie hun nieuwe rol op het gebied van kwaliteit en toetsen nog beter kunnen vervullen.

De commissie heeft vastgesteld dat de twee onvoldoende scripties die zij aantrof in de eerste selectie van de bacheloropleiding, incidenten betreffen. De commissie vond de toelichting op de toegekende cijfers verhelderend. Het feit dat de commissie in de aanvullende selectie van scripties geen onvoldoende scripties heeft aangetroffen, bevestigt de constatering dat het hier om incidenten gaat. De commissie spreekt haar nadrukkelijke vertrouwen uit in de examencommissie en de toetscommissie, die de kwaliteit van de scripties nauwlettend monitoren. De commissie stelt dan ook vast dat de eindtermen van de bacheloropleiding door de studenten worden gerealiseerd.

De commissie heeft vastgesteld dat de kwaliteit van de masterscripties voldoende is. Zij heeft in de selectie van scripties die zij bestudeerd heeft, geen onvoldoendes aangetroffen. Daarom stelt zij vast dat alle studenten de eindkwalificaties van de masteropleiding realiseren.

Conclusie

Bacheloropleiding Geschiedenis: de commissie beoordeelt Standaard 3 als **voldoende**

Masteropleiding Geschiedenis: de commissie beoordeelt Standaard 3 als **voldoende**.

Algemeen eindoordeel

Conclusie

De commissie beoordeelt de *bacheloropleiding Geschiedenis* als **voldoende**

De commissie beoordeelt de *masteropleiding Geschiedenis* als **voldoende**.

BIJLAGEN

Bijlage 1: Curricula Vitae van de leden van de visitatiecommissie

Prof. dr. Marjan Schwegman is directeur van het NIOD, instituut voor oorlogs-, holocaust- en genocidestudies te Amsterdam, een instituut van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen. Daarnaast is zij onbezoldigd hoogleraar met als leeropdracht ‘politiek en cultuur van de lange twintigste eeuw’. Van 2003 tot 2007 was zij directeur van het Koninklijk Nederlands Instituut te Rome. Daarvoor was zij in verschillende wetenschappelijke functies verbonden aan de Universiteit Leiden, de Universiteit van Amsterdam, de Universiteit Maastricht en de Universiteit Utrecht. Haar onderzoek wordt gekenmerkt door een biografische benadering en richt zich met name op de Italiaanse geschiedenis van de 19de en 20ste eeuw. Zij promoveerde in 1989 op een biografie van de Italiaanse feministe Gualberta Beccari (1842-1906). Haar in 1999 gepubliceerde biografie van de reformpedagoge Maria Montessori werd in verschillende talen vertaald. Haar recente en lopende onderzoek richt zich op de betekenis van gender en oorlogsheroïek voor processen van natievorming.

Prof. dr. Luc François is gewoon hoogleraar in de geschiedenis aan de Universiteit van Gent, met als specialisatie ‘nieuwste geschiedenis’. Van 2001 tot 2006 was hij onderwijsdirecteur van deze universiteit en van 2004 tot maart 2011 directeur van de Associatie Universiteit Gent. Momenteel is hij rectoraal adviseur internationalisering. In de Vlaamse Interuniversitaire Raad is hij voorzitter van de Commissie Opleidingsaanbod en co-voorzitter van de werkgroep ‘Learning outcomes’. Sinds oktober 2011 is hij voorzitter van de HBO5-commissie, die de minister van Onderwijs en Vorming advies verleent over de aanvragen tot inrichting van HBO5-opleidingen (‘associate degrees’). Op verzoek van de NVAO zetelt hij in diverse commissies, belast met de audits aan Nederlandse hogescholen met betrekking tot de institutionele toets kwaliteitszorg.

Harmen Bredeveld MSc is student geschiedenis aan de Universiteit Leiden. Zijn specialisaties zijn Atlantische geschiedenis en geschiedenis van de ontwikkelings-samenwerking. Naast geschiedenis heeft hij ook economie gestudeerd, hierin behaalde hij in 2008 zijn masterdiploma. Harmen Bredeveld is als student lange tijd actief geweest in de studentenvertegenwoordiging aan de Universiteit Leiden. Hij heeft zich ingezet binnen de Opleidingscommissie van Geschiedenis, in de Faculteitsraad van de Faculteit der Geesteswetenschappen en als assessor (student-lid) van het Faculteitsbestuur van Geesteswetenschappen. Naast zijn studie Geschiedenis doceert Harmen Bredeveld parttime economie aan de Faculteit der Rechten van de Erasmus Universiteit Rotterdam.

Dr. Jan van Herwaarden was tussen 1964 en 2005 verbonden aan achtereenvolgens de Rijksuniversiteiten van Groningen en Utrecht en de Erasmus Universiteit Rotterdam, laatstelijk als bijzonder hoogleraar Cultuurgeschiedenis i.h.b. van Middeleeuwen en Renaissance. Hij was één van de oprichters van de studierichting Maatschappijgeschiedenis (thans ESHCC) aan de EUR (1978). Hij promoveerde in 1978 in Groningen op het proefschrift *Opgelegde bedevaarten*. Zijn talrijke publicaties betreffen in eerste instantie bedevaarten, en dan speciaal die naar Santiago de Compostela, maar gaan ook over stadsgeschiedenis, met name van Dordrecht (1996) Floris V en zijn tijd (1988; 1996) en Erasmus (vooral sedert 1998). Zelf beschouwt hij (na zijn proefschrift) als zijn belangrijkste publicatie *Between Saint James and Erasmus* (Boston-Leiden 2003).

Prof. dr. Jan Orbie is professor in the rank of senior lecturer at the Department of Political Science and co-director of the Centre for EU Studies at Ghent University in Belgium. He lectures different courses in the Master for EU Studies at Ghent University, such as Theories of European Integration, European External Policies, Current Issues in EU Politics, and EU

Trade Politics. His research focuses on the international policies of the EU. He is the author of numerous chapters, articles and edited books on EU trade politics and development, the EU's global social policy, and EU democracy promotion. He is also Erasmus coordinator of the Department of Political Science. He has been a member of several visitation committees on European Studies in Flanders in 2010-2011.

Anne Stickers BA is in februari 2013 afgestudeerd aan de bacheloropleiding Internationale Betrekkingen & Internationale Organisatie van de Rijksuniversiteit Groningen. In 2008 behaalde zij daarnaast een propedeuse in Midden-Oosten Studies. Anne Stickers heeft veel ervaring in de studentenvertegenwoordiging. Ze zat een jaar in de Opleidingscommissie van Midden-Oosten Studies en was een jaar student-lid van het Afdelingsbestuur van Internationale Betrekkingen. Ook was zij studentvertegenwoordiger in verscheidene sollicitatiecommissies. Naast haar studie heeft Anne Stickers veel activiteiten ondernomen voor de studievereniging en de Europese studentenvereniging AEGEE. In het eerste half jaar van 2013 loopt Anne Stickers stage bij de International Fellowship of Reconciliation, een internationaal netwerk van vredes- en mensenrechtenorganisaties. In september 2013 zal zij beginnen aan haar masteropleiding.

Dr. Ulrich Tiedau is docent geschiedenis van de Lage Landen (Senior Lecturer in modern Low Countries history and society) aan de afdeling Nederlands van het University College London (UCL). Daarnaast is hij Associate Director van het UCL Centre for Digital Humanities. Zijn belangrijkste gebieden van onderzoek zijn transnationale uitwisselingen tussen de Benelux-landen en hun buurlanden, culturele en sociale aspecten van oorlogen, en border studies. Hij heeft gepubliceerd over onderwerpen zoals intellectuele geschiedenis, culturele transfers en identiteit in grensregio's, en de Europese gedachte, evenals over afstandsonderwijs en digitale geesteswetenschappen. Sinds 2005 is hij hoofdredacteur van *Dutch Crossing: Journal of Low Countries Studies*, het belangrijkste peer-reviewed tijdschrift in het Engels over interdisciplinaire Lage Landen Studies, waarvoor hij in december 2009 een eervolle vermelding in de Phoenix Prijs voor Significant Editorial Achievement werd toegekend door de *MLA Council of Editors of Learned Journals* (CELJ).

Prof. dr. Ingeborg Tömmel is professor emeritus voor internationale en Europese politiek en Jean Monnet Chair in European Politics and Policies aan de universiteit Osnabrück. Van 2007 tot 2011 was zij directeur van het Osnabrück Jean Monnet Centre of Excellence in European Studies. Zij won de Diefenbaker-Award van de Canadian Council voor het academische jaar 2005/06. Eerder hield zij posities aan de universiteiten van Berlijn (FU) en Nijmegen (NL); verder doceerde zij als *visiting professor* aan de universiteiten van Victoria (BC, Canada), Ottawa (ON, Canada) en Kairo (Egypte). Zij is auteur van talrijke publicaties over het politieke stelsel van de EU, governance und policy-making van de EU en de implementatie van Europese politiek in de lidstaten.

Dr. Amanda Kluvel is als universiteit hoofddocent verbonden aan de Faculteit der Cultuur- en Maatschappijwetenschappen van de Universiteit Maastricht. Zij is tevens opleidingsdirecteur van de internationale bacheloropleiding Cultuurwetenschappen/Arts and Culture. Voorheen was zij voorzitter van de opleidingscommissie Geschiedenis en propedeusecoördinator van de opleiding Geschiedenis van de Faculteit der Geesteswetenschappen van de Universiteit van Amsterdam (UvA). Aan de UvA was zij voorzitter van de Klankbordgroep Onderwijs van de Faculteit der Geesteswetenschappen en lid van de universitaire Werkgroep Studiesucces (en één van de auteurs van het (interne) rapport: Studiesucces aan de Universiteit van Amsterdam -2009). Aan de Universiteit voor Humanistiek was zij voorzitter van de Universiteitsraad en lid van de Opleidingscommissie.

Zij is enige tijd gedetacheerd geweest door de afdeling Onderwijsontwikkeling en Onderwijsresearch van de Universiteit Maastricht voor een onderzoek naar taken in het probleem gestuurd onderwijs (pgo) voor de doctoraalopleiding Cultuur- en Wetenschap Studies (CWS) aan de toenmalige Faculteit der Algemene Wetenschappen.

Bijlage 2: Domeinspecifiek referentiekader

Domeinspecifiek referentiekader visitatie Geschiedenis, Europese Studies en Internationale Betrekkingen

1. Inleiding

Dit referentiekader is bedoeld voor de bachelor- en masteropleidingen aan de universiteiten in Nederland, die in het kader van de landelijke onderwijsvisitatie in de Geesteswetenschappen worden beoordeeld. Het betreft hier de bachelor en masteropleidingen Geschiedenis en Europese Studies en de masteropleidingen Internationale Betrekkingen.

Omdat de visitatie betrekking heeft op een breed spectrum van opleidingen, is gekozen voor een referentiekader dat niet prescriptief van aard is, maar veel ruimte geeft aan opleidingen om naar de aard van het object van studie dat centraal staat en naar de aard van de eigen invalshoek keuzes te maken en accenten te leggen. Het QANU-kader vraagt van de opleidingen om bij die keuze heldere doelstellingen te formuleren en om te onderbouwen dat aan de NVAO-criteria voor niveau en oriëntatie wordt voldaan.

Bij het opstellen van dit referentiekader is gebruik gemaakt van referentiekaders van collega's in het buitenland, met name op het onderzoek naar History van het *Trans-national European Evaluation Project* (TEEP) van ENQA¹, de *Subject benchmark statement: History* van de Quality Assurance Agency for Higher Education (UK)² en de *Tuning Template European Studies*.³ In het navolgende wordt allereerst ingegaan op de doelstellingen die door de opleiding bereikt moeten worden, met name de domeinspecifieke eindkwalificaties en kwalificaties. Aansluitend worden in de domeinspecifieke eisen de inrichting en inhoud van het programma besproken.

2. Doelstellingen en aard van de opleidingen

De bachelor- en masteropleidingen die in de visitatie Geschiedenis, Europese Studies en Internationale Betrekkingen worden beoordeeld, hebben als doel studenten op te leiden tot een elementair (bachelor), dan wel meer specialistisch (master) wetenschappelijk niveau op het gebied van het object van de studie. Daarnaast bereiden ze studenten voor op een maatschappelijke loopbaan, waarbij de kennis en vaardigheden die binnen de studie verworven zijn in praktijk kunnen worden gebracht. Dit verwijst niet zozeer naar een bepaalde beroepsactiviteit, als wel naar wat de samenleving in de eerste plaats verwacht van bachelors en masters van de opleidingen, die in de visitatie Geschiedenis, Europese Studies en Internationale Betrekkingen worden beoordeeld. Dit betekent dat zowel het wetenschappelijk niveau als de maatschappelijke relevantie dienen te zijn gegarandeerd. Actuele ontwikkelingen binnen het vakgebied krijgen voldoende aandacht in de opleiding. Eén van de doelen van de bacheloropleiding is de student zodanig op te leiden dat hij gekwalificeerd is voor een masteropleiding. Voor de (research) master geldt dat de student zodanig wordt opgeleid dat hij zelfstandig wetenschappelijk onderzoek kan uitvoeren. In principe houdt dit een dusdanig niveau in, dat de afgestudeerde master zelfstandig een proefschrift kan schrijven, al zal in de praktijk de master die doorstroomt in een promotietraject, vaak ook nog aanvullend of specifiek onderwijs volgen alvorens zelfstandig wetenschappelijk onderzoek uit te kunnen voeren.

¹ <http://www.enqa.eu/files/TEEP%20Hist%20final%20pdf0.pdf>

² <http://www.qaa.ac.uk/Publications/InformationAndGuidance/Documents/history07.pdf>

³ http://www.unideusto.org/tuningeu/images/stories/documents/Template_European_Studies.pdf

De commissie verwacht van de bachelor- en masteropleidingen die in het kader van de visitatie Geschiedenis, Europese Studies en Internationale Betrekkingen beoordeeld worden, dat zij tot doel hebben:

1. Kennis van en inzicht te bieden in het vakgebied van de opleiding. Dat houdt voor de opleidingen Geschiedenis in het aanleren van kennis over de mondiale historische ontwikkelingen, in het bijzonder in Europa; voor de opleidingen Europese Studies het aanleren van kennis over Europese historische en relevante contemporaine ontwikkelingen (politiek en cultuur in brede zin) en, in specifieke gevallen, over het proces van Europese integratie, en voor de opleidingen Internationale Betrekkingen kennis van de complexiteit en de interdependentie van mondiale politieke, economische en culturele ontwikkelingen; voor alle opleidingen geldt dat zij inzicht bieden in de (historische en/of hedendaagse) meest relevante (internationale) kwesties, instituties en academische paradigma's;
2. De student zodanig te vormen dat hij zich in woord en geschrift goed op academisch niveau kan uitdrukken;
3. De student vertrouwd te maken met de waarde van de wetenschappelijke benadering, waar inzicht in theorie en methodologie en een optiek van relativiteit van interpretaties een wezenlijk onderdeel van uitmaken;
4. Een kader te bieden waarbinnen de student probleemgericht leert omgaan met de verworven theorie en kennis, en het verworven inzicht op een wetenschappelijke manier leert toe te passen op verschillende soorten (historische) bronnen en literatuur;
5. Een evenwicht te bieden tussen breedte en diepte van kennis en inzicht, waarbij het accent verschuift van breedte in de bachelor naar diepte in de master;
6. Studenten bewust te maken van de discipline- en nationale grenzen die worden overschreden dan wel geslecht in de praktijk van wetenschappelijk onderwijs en onderzoek;
7. De student de vaardigheden te leren die nodig zijn voor zelfstandige oriëntatie op relevante beroepssectoren.

De bacheloropleiding biedt een algemene en brede basisopleiding en leidt op tot een elementair academisch niveau. De masteropleiding biedt specialisatie en verdieping per vakgebied. Bij de masteropleiding is het ook denkbaar dat de specialisatie en verdieping meerdere vakgebieden bestrijken en/of een interdisciplinair karakter heeft.

3. Eindkwalificaties en kwalificaties van de bacheloropleiding

Studenten die een bachelor hebben afgerond in een van de opleidingen die in het kader van de visitatie Geschiedenis, Europese Studies en Internationale Betrekkingen beoordeeld worden, beschikken over de volgende domeinspecifieke kennis en vaardigheden. Opleidingen kunnen naar de aard van het object van studie en de eigen invalshoek keuzes maken en accenten leggen.

Kennis

- Voor de opleidingen Geschiedenis kennis van en inzicht in historische epochen van de oudheid tot en met het heden en in de voornaamste ontwikkelingen in de geschiedwetenschap en historiografie; voor de opleidingen Europese Studies kennis van en inzicht in historische en actuele ontwikkelingen op Europees niveau of in een Europees vergelijkend perspectief, alsmede kennis van de belangrijkste historiografische, geesteswetenschappelijke en/of politiek-wetenschappelijke en theoretische stromingen in de studie van Europa, waaronder het proces van Europese samenwerking en voor de opleidingen Internationale Betrekkingen kennis van en inzicht in de ontwikkeling en de

onderlinge samenhang van belangrijke processen, instituties en ideeën in een internationaal / mondiaal perspectief, alsmede van de relevante theoretische benaderingen op het terrein van de internationale betrekkingen.

- Kennis van en inzicht in de eigentijdse ontwikkelingen vanuit een historisch/maatschappelijk/politiek/geesteswetenschappelijk/internationaal perspectief;
- Kennis van theoretische en wetenschapsfilosofische achtergronden en tradities van geschiedkundig onderzoek, dan wel (geesteswetenschappelijk en/of politiek wetenschappelijk) onderzoek op het terrein van de Europese Studies of het terrein van de geesteswetenschappelijke en/of politiek wetenschappelijke bestudering van de internationale betrekkingen;
- Besef van historische contexten; van Europese en van internationale / mondiale complexiteit, diversiteit en samenhang;
- Vermogen tot oordeelsvorming over historische processen en hun doorwerking in de eigen tijd; voor opleidingen Europese studies meer in het bijzonder oordeelsvorming over bijvoorbeeld bestuurlijke processen op bovennationaal niveau;
- Kennis van interdisciplinaire werkwijzen.

Vaardigheden

- In staat tot analyse van wetenschappelijke teksten en tot schriftelijke en mondelinge rapportage daarover;
- In staat tot snel verzamelen, selecteren en organiseren van secundaire literatuur en bronnen en hiermee zelfstandig kunnen werken;
- In staat tot het schrijven van een werkstuk volgens de eisen van de wetenschappelijke discipline;
- Het beheersen van voor het vakgebied relevante ICT-vaardigheden;
- In staat om vraagstukken te beoordelen dan wel in staat om vraagstukken vanuit een vergelijkend (disciplinair, internationaal, Europees en/of mondiaal) perspectief te beoordelen;
- In staat om theorie en methode toe te passen in praktijk-gerelateerde opdrachten;
- Het beschikken over flexibiliteit om de (historische en/of politiek wetenschappelijke) kennis en (historische en/of politiek wetenschappelijke) vaardigheden te integreren in een beroep dat niet strikt aansluit bij de opleiding;
- Studenten zijn zich bewust van de discipline- en nationale grenzen die worden overschreden dan wel geslecht in de praktijk van wetenschappelijk onderwijs en onderzoek;
- In staat tot zelfstandige oriëntatie op relevante beroepssectoren.

Academische attitude

- Blijk geven van het vermogen tot oordeelsvorming op het vakgebied mede gebaseerd op het afwegen van relevante sociaal-maatschappelijke, wetenschappelijke en ethische aspecten;
- Blijk geven van het vermogen tot reflectie op eigen verantwoordelijkheid;
- Respect tonen voor de meningen van anderen.

Afstemming op de arbeidsmarkt

Uit de opleiding blijkt dat de eindkwalificaties afgestemd zijn op de eisen van de arbeidsmarkt.

De bacheloropleidingen binnen het domein Geschiedenis, Europese Studies en Internationale Betrekkingen zijn vanuit beroepsperspectief overwegend generalistische opleidingen, die hun waarde op de arbeidsmarkt ontleen aan de academische vorming en vaardigheden die boven omschreven zijn.

Voor interdisciplinaire opleidingen Europese studies geldt in het bijzonder dat afgestudeerden in staat zijn om beleidsthema's en/of maatschappelijke vraagstukken vanuit verschillende perspectieven te analyseren en onderling op elkaar te betrekken

4. Eindkwalificaties en kwalificaties masteropleiding

De masteropleiding bouwt wat kennis en vaardigheden betreft voort op de bacheloropleiding. Onderstaande eindkwalificaties zijn van toepassing, afhankelijk van de keuze voor één of meerdere specialismen in de masteropleiding.

Studenten die een master hebben afgerond in één van de opleidingen die in het kader van de visitatie Geschiedenis, Europese Studies en Internationale Betrekkingen worden beoordeeld, dienen over de volgende kennis en vaardigheden te beschikken. Opleidingen kunnen hierin naar de aard van het object van studie en naar de aard van de eigen invalshoek keuzes maken en accenten leggen.

Kennis

- Kennis van en het vermogen tot actieve deelname aan de wetenschappelijke activiteiten van de discipline(s), in het bijzonder op het gebied van de gevolgde specialisatie. Dit impliceert voldoende kennis en inzicht voor het zelfstandig opzetten en uitvoeren van historisch onderzoek, dan wel geesteswetenschappelijk onderzoek naar Europese vraagstukken of geesteswetenschappelijk onderzoek naar internationale betrekkingen;
- Grondige kennis van en inzicht in de belangrijkste theorieën en de kernbegrippen, de onderzoeksmethoden en –technieken;
- Kennis van de complexiteit en diversiteit van het verleden en het vermogen om deze kennis bij de beoordeling van eigen en ander onderzoek toe te passen.

Vaardigheden

- Het beschikken over technische en theoretische vaardigheden om op een zelfstandige en wetenschappelijke wijze (historische en/of politiek wetenschappelijke) bronnen en literatuur te verzamelen, te analyseren en te beoordelen met als doel op een creatieve wijze verklarende of inzichtelijke werkhypothesen te formuleren en te toetsen en daarmee een bijdrage te leveren aan relevante wetenschappelijke debatten;
- In staat om theorie en methode toe te passen in praktijkgerelateerde opdrachten;
- Het beschikken over mondelinge en schriftelijke vaardigheden om de (historische en/of politiek wetenschappelijke) kennis en de resultaten van (eigen) wetenschappelijk onderzoek op een heldere en boeiende wijze kenbaar te maken aan zowel vakgenoten als het bredere publiek;
- In staat tot omgaan met divers en weerbarstig bronnenmateriaal.

Academische attitude

- Bereid en in staat tot rekening houden met sociaal-maatschappelijke, wetenschappelijke en ethische aspecten bij de oordeelsvorming over en analyse van complexe vraagstukken op het eigen vakgebied;
- Bereid en in staat tot reflectie op methodische, historische en ethisch-maatschappelijke aspecten van de betrokken wetenschap;

- Reflectie op morele vraagstukken, verband houdend met het eigen vakgebied.

Afstemming op de arbeidsmarkt

Afgestudeerden beschikken over voldoende van de genoemde vaardigheden om academische beroepen of functies te kunnen vervullen, waarvoor een wetenschappelijke masteropleiding, vereist of dienstig is. Onder academische beroepen worden beroepen verstaan, waarin duurzame kennisontwikkeling, -verwerving of -verwerking, bereidheid om nieuw en/of onontgonnen terrein te betreden en het dragen van verantwoordelijkheid samengaan.

5. Inhoud/programma bacheloropleiding

Tijdens de bacheloropleiding dienen studenten te worden ingewijd in het analyseren van teksten, in het uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek en in het schrijven van wetenschappelijke teksten.

De verantwoordelijken voor de opleiding bezinnen zich op de toenemende noodzaak van kennis van de Engelse taal in het (geven van) onderwijs en in de wetenschappelijke communicatie.

In de bacheloropleiding wordt aandacht geschonken aan de maatschappelijke inbedding van het vakgebied.

De bacheloropleiding wordt afgesloten met een bachelorscriptie of een vergelijkbare opdracht.

6. Inhoud/programma masteropleiding

In de masteropleiding specialiseert de student zich in één of meerdere domeinen. Het programma biedt ruimte voor grondige bestudering van methodologie en theorie en voor de samenstellende of ondersteunende disciplines. In multidisciplinaire opleidingen wordt ruim aandacht besteed aan de integratie van de verschillende disciplines.

In het programma van de masteropleiding is voldoende ruimte aanwezig voor de ontwikkeling van de specifieke onderzoeksvaardigheden zodat een masterstudent in staat is een masterscriptie te schrijven op het vakgebied.

In de masteropleiding wordt aandacht geschonken aan de maatschappelijke inbedding van het vakgebied.

De verantwoordelijken voor de opleiding bezinnen zich op de toenemende noodzaak van kennis van de Engelse taal in het (geven van) onderwijs en in de wetenschappelijke communicatie.

Uit de wijze van presentatie van de masteropleiding blijkt dat de opleiding zich er rekenschap van geeft welke andere masteropleidingen er op het eigen en verwante gebieden bestaan en wat de plaats van de aangeboden masteropleiding daarbinnen is.

Bijlage 3: Beoogde eindkwalificaties

Bacheloropleiding Geschiedenis

De afgestudeerde:

1. Heeft kennis van en inzicht in de historische tijdperken van de oudheid tot en met het heden. Daarmee is hij/zij in staat om historische processen te duiden vanuit een politiek, sociaaleconomisch en cultureel perspectief. Analyse en onderbouwing getuigen van een onderzoekende houding en van een methodische en kritische verwerking van de basiskennis van het vakgebied.
2. Heeft kennis van en inzicht in de belangrijkste ontwikkelingen in de geschiedwetenschap en de historiografie.
3. Weet de doorwerking van historische processen aan te wijzen en eigentijdse ontwikkelingen in een historisch perspectief te plaatsen.
4. Is in staat onder begeleiding een vraagstuk uit de Geschiedenis te onderzoeken met behulp van passende concepten en onderzoeksmethoden. Hij/zij kan vanuit een eigen vraagstelling een historisch interessant probleem afbakenen en het in zijn historiografische context plaatsen. Hij/zij kan relevante informatie selecteren, analyseren en interpreteren.
5. Is in staat om beargumenteerd en in correct Nederlands de resultaten van onderzoek mondeling en schriftelijk te presenteren in een academische stijl.
6. Kan de eigen werkzaamheden organiseren, zowel individueel als in teamverband. Hij/ zij kan de werkzaamheden, mede op basis van feedback van anderen, evalueren. De afgestudeerde kan lacunes in de eigen deskundigheid signaleren. Hij/ zij maakt weloverwogen keuzes voor de vervolgstudie.
7. Is in staat het eigen vakgebied te situeren binnen verwante disciplines.

Hieronder wordt de samenhang tussen deze geformuleerde eindkwalificaties en de Dublin-descriptoren aangegeven. De als Dublin-descriptoren beschreven eindkwalificaties van een bacheloropleiding, toegepast op een opleiding Geschiedenis, zijn in andere bewoordingen terug te vinden in het Tuning Template History. Ze vormen tevens de basis voor het Domeinspecifiek referentiekader dat bij deze visitatie wordt gehanteerd.

1. Kennis van en inzicht in het vakgebied (Dublin-descriptor 1)
Aan de basis van de opleiding ligt de ambitie om studenten kennis van en inzicht in historische processen, gebeurtenissen, groepen en personen te bieden. De ontwikkelingsgang van de mensheid van oudheid tot heden en de samenhangen binnen die ontwikkelingsgang worden vanuit verschillende perspectieven belicht. Essentieel voor het vakgebied is daarnaast kennis en inzicht in de geschiedenis van de geschiedschrijving (historiografie) en het denken over de aard van de geschiedschrijving (geschiedfilosofie). Deze eerste Dublin-descriptor is terug te vinden in de eindkwalificaties 1 en 2.
2. Toepassen van kennis en inzicht (Dublin-descriptor 2)
Kennis en inzicht van het vakgebied worden toegepast in historisch onderzoek. Een onderzoek, ook op elementair niveau, staat of valt met een nauwkeurige omschrijving van het probleemveld en een goed geformuleerde vraagstelling. Een historisch interessant probleemveld kan alleen worden gevonden en afgebakend wanneer een student voldoende kennis van en inzicht in de geschiedenis heeft. Bovendien moet een student verbanden tussen historische ontwikkelingen kunnen leggen. Voor het formuleren van

een goede vraagstelling is essentieel dat het onderzoek in een historiografische context wordt geplaatst. Deze tweede Dublin-descriptor is terug te vinden in eindkwalificatie 4.

3. Oordeelsvorming (Dublin-descriptor 3)

Het verzamelen van gegevens en het beoordelen of die gegevens relevant zijn voor de gekozen probleem – en vraagstelling gaan vooraf aan de analyse en interpretatie die onderdeel zijn van onderzoek. De keuze van concepten en onderzoeksmethoden behelst een oordeel over hun bruikbaarheid voor het onderzoek. Ook tijdens het analytische proces is oordeelsvorming van belang, omdat studenten de overtuigingskracht van bestaande literatuur moeten beoordelen. Deze derde Dublin-descriptor is terug te vinden in eindkwalificatie 4.

4. Communicatie (Dublin-descriptor 4)

Minstens zo belangrijk als het uitvoeren van onderzoek is de mondelinge en schriftelijke verslaglegging van dat onderzoek. Wanneer de resultaten van onderzoek worden gepresenteerd aan niet-vakgenoten is bovendien van belang dat rekening wordt gehouden met de bijzondere aard van de eigen discipline. Deze vierde Dublin-descriptor is terug te vinden in eindkwalificaties 5 en 7.

5. Leervaardigheden (Dublin-descriptor 5)

Studenten moeten na de bacheloropleiding individueel en in teamverband hun werkzaamheden kunnen organiseren om succesvol te zijn in een vervolgstudie of op de arbeidsmarkt. Zij moeten kunnen zien waar zij hun kennis, inzicht en vaardigheden kunnen verdiepen en verbreden om zich verder te ontwikkelen. Deze vijfde Dublin-descriptor is terug te vinden in eindkwalificatie 6.

Masteropleiding Geschiedenis

Roma Aeterna

The graduate of the Master's specialisation Roma Aeterna:

1. Has - in addition to the knowledge acquired in the Bachelor's programme - an understanding of the political and cultural significance of Rome in the ancient and medieval periods, of the far-reaching effect of Rome (the 'idea' of Rome) from antiquity to the present, and of the theory and historiography related to these core considerations.
2. Knows how to analyse a historical debate on the 'idea' of Rome and to form an opinion based on diverse points of view. The scholarly attitude of the graduate and the methodological and critical processing of expert knowledge related to the field of study are reflected in this analysis and its foundations.
3. Knows how to identify and contextualize the enduring impact of Rome, and the multifarious perceptions of Rome as a political, religious and cultural centre, from antiquity to the present. The graduate is able to recognize how and why connotations attached to Rome have been appropriated by different users throughout the centuries.
4. Is able to tackle a problem related to the historical development of the 'idea' of Rome by means of suitable concepts and research methods. Proceeding from a research question, the graduate knows how to select, analyse and interpret pertinent information.
5. Knows how to present, in writing and orally, the results of his or her research in a well-founded and academic manner, in accurate Dutch or English.
6. Knows how to organize his or her activities, either individually or as a member of a team. The graduate is able to use the feedback of others to evaluate and adjust these activities. He or she can detect gaps in his or her own expertise and knows how to fill these through goal-oriented actions. The graduate is able to make well-considered career choices;

7. Knows how to participate in scientific discussions and contribute to public debates in a well-founded manner.

Actuele Geschiedenis en Present(ed) History

De afgestudeerde van het masterprogramma Actuele Geschiedenis:

1. Heeft, in vervolg op wat hij/zij zich in de bachelorstudie heeft eigengemaakt, kennis van en inzicht in de wijze waarop het heden sturing geeft aan het onderzoek naar het verleden en omgekeerd hoe het verleden richting geeft aan het heden. De afgestudeerde kan analyseren hoe historische constructies in de loop der tijd door verschillende gebruikers zijn toegepast.
2. Heeft kennis van en inzicht in de bijbehorende theorievorming en historiografie.
3. Kan een historisch debat over de wisselwerking tussen heden en verleden analyseren en zich een oordeel vormen over de verschillende standpunten. Analyse en onderbouwing getuigen van een onderzoekende houding en van een methodische en kritische verwerking van de gevorderde kennis van het vakgebied.
4. Is in staat een vraagstuk uit de geschiedenis op het terrein van de relatie tussen heden en verleden en het gebruik van historische constructies te onderzoeken met behulp van passende concepten en onderzoeksmethoden. Hij/zij kan vanuit een vraagstelling relevante informatie selecteren, analyseren en interpreteren.
5. Is in staat om beargumenteerd en in correct Nederlands de resultaten van onderzoek mondeling en schriftelijk te presenteren in een academische stijl.
6. Kan de eigen werkzaamheden organiseren, zowel individueel als in teamverband. Hij/ zij kan de werkzaamheden, mede op basis van feedback van anderen, evalueren en verbeteren. De afgestudeerde kan lacunes in de eigen deskundigheid signaleren en hierin met behulp van gerichte zoekacties voorzien. Hij/ zij maakt weloverwogen keuzes voor zijn/haar loopbaan.
7. Kan goed beargumenteerd participeren in wetenschappelijke discussies en het publieke debat.

The graduate of the Master's specialisation Present(ed) History:

1. In addition to the knowledge acquired in the Bachelor's programme, has developed an understanding as to how the present guides our studies of the past and vice versa. The graduate is equipped to study ways in which the use of historical constructions has changed from one period to the next.
2. Is knowledgeable in the corresponding theories and historiography.
3. Is able to analyze a historical debate concerning the interaction between past and present as well as to draw conclusions concerning the various positions in the debate. His or her analysis and reasoning demonstrate both an investigative mindset and a systematic and critical handling of advanced knowledge in the respective field of research.
4. Is able to study a historical question related to the nexus between past and present and the use of historical construction by choosing the adequate concepts and research methods. He or she is able to select, analyze and interpret information on the basis of its relevancy for the research question.
5. Knows how to present, in writing and verbally, the results of his or her research in a well-founded and academic manner, in accurate Dutch or English.
6. Is capable of organize his or her activities, both individually or as a member of a team. The graduate knows how to use feedback to assess his or her own work and to make adjustments. He or she is able to identify deficits in his or her own expertise and to initiate adequate goal-oriented actions. The graduate is able to make well thought-out career choices.

7. Is able to make a well-argued contribution to both academic discussions and public debates.

Politiek en Parlement

De afgestudeerde van het masterprogramma Politiek en Parlement:

1. Heeft, in vervolg op wat hij/zij zich in de bachelorstudie heeft eigengemaakt, kennis van en inzicht in het historisch, juridisch en praktisch functioneren van het parlementaire bestel in zijn maatschappelijke omgeving en van de temporele dimensie daarvan.
2. Kan een historisch debat over de concepten en praktijken van de (parlementaire) politiek analyseren en zich een oordeel vormen over de verschillende standpunten. Analyse en onderbouwing getuigen van een onderzoekende houding en van een methodische en kritische verwerking van de gevorderde kennis van het vakgebied.
3. Is in staat een vraagstuk op het terrein van de ontwikkeling van de (inter)nationale parlementaire politiek te onderzoeken met behulp van passende concepten en onderzoeksmethoden. Hij/zij kan vanuit een vraagstelling relevante informatie selecteren, analyseren en interpreteren.
4. Is in staat om beargumenteerd en in correct Nederlands de resultaten van onderzoek mondeling en schriftelijk te presenteren in een academische stijl.
5. Is in staat de eigen werkzaamheden te organiseren, zowel individueel als in teamverband. Hij/ zij kan de werkzaamheden, mede op basis van feedback van anderen, evalueren en verbeteren. De afgestudeerde kan lacunes in de eigen deskundigheid signaleren en hierin met behulp van gerichte zoekacties voorzien.
6. Is in staat om in het arbeidsveld van de (inter)nationale parlementaire politiek werkzaam te zijn en maakt weloverwogen keuzes voor zijn/haar loopbaan.
7. Kan goed beargumenteerd participeren in wetenschappelijke discussies en het publieke debat.

Hieronder wordt de samenhang tussen de eindkwalificaties en de Dublin-descriptoren aangegeven.

1. Kennis en inzicht (Dublin-descriptor 1)

De in de bacheloropleiding verworven kennis van en het inzicht in historische personen, groepen, gebeurtenissen en processen alsmede de kennis van en het inzicht in de historiografie en de geschiedfilosofie worden verdiept en gericht op de specifieke inhoud van het programma zodat studenten in staat zijn in hun onderzoek een originele bijdrage te leveren aan het toepassen van bestaande inzichten of het ontwikkelen van nieuwe ideeën. Deze eerste Dublin-descriptor is terug te vinden in kwalificatie 1 van de programma's Roma Aeterna en Politiek en Parlement en in de kwalificaties 1 en 2 van Actuele Geschiedenis en Present(ed) History.

2. Toepassen van kennis en inzicht (Dublin-descriptor 2)

Op het gekozen masterprogramma toegespitste en eerder verworven kennis en inzicht worden toegepast op nieuwe onderzoeksvragen. Studenten gaan in hun onderzoek meer zelfstandig om met bronnenmateriaal en historische debatten. Zij integreren hun kennis en inzicht om tot oplossingen voor complexe historische vraagstukken te komen. Deze tweede Dublin-descriptor is terug te vinden in de kwalificatie 4 van de programma's Roma Aeterna, Actuele Geschiedenis en Present(ed) History en kwalificatie 3 van het programma Politiek en Parlement.

3. Oordeelsvorming (Dublin-descriptor 3)
Oordeelsvorming vormt het hart van de masterprogramma's Actuele Geschiedenis, Present(ed) History en Roma Aeterna. Zoals uit kwalificatie 3 van die programma's blijkt, gaat het daar over het contextualiseren en analyseren van de relatie tussen heden en verleden. Studenten vormen zich een oordeel over standpunten ingenomen in historiografische debatten en over gebruik en misbruik van het verleden voor bepaalde doeleinden. Deze derde Dublin-descriptor is ook te vinden bij kwalificatie 2 van het programma Politiek en Parlement.
4. Communicatie (Dublin-descriptor 4)
Het overbrengen van de relevantie, opzet en uitvoering van het onderzoek dat in de masteropleiding complexer is dan in de bachelopleiding, vraagt om verdere ontwikkeling van de presentatievaardigheden van de student. Deze vierde Dublin-descriptor is te vinden in kwalificatie 5 van de programma's Roma Aeterna, Actuele Geschiedenis en Present(ed) History en in kwalificatie 4 van het programma Politiek en Parlement.
5. Leervaardigheden (Dublin-descriptor 5)
Studenten moeten na de masteropleiding individueel en in teamverband hun werkzaamheden kunnen organiseren om succesvol te zijn op de arbeidsmarkt of in een vervolgstudie. Zij moeten de feedback van anderen kunnen benutten om hun eigen prestaties te beoordelen en met doelgerichte acties in lacunes voorzien. Deze vijfde Dublin-descriptor is terug te vinden in kwalificatie 6 van de programma's Roma Aeterna, Actuele Geschiedenis en Present(ed) History en in kwalificatie 5 van het programma Politiek en Parlement.

Bijlage 4: Overzicht van de programma's

Bacheloropleiding Geschiedenis

Studenten die in 2011-2012 met de studie zijn begonnen, volgen het programma volgens onderstaande schema's

Propedeuse (B1)	EC	periode 1	periode 2	periode 3	periode 4
Oudheid	10	x			
Middeleeuwen	10		x		
Historische praktijk 1	5	x	x		
Globalisering	5	x	x		
Nieuwe Tijd	10			x	
Nieuwste Tijd	10				x
Geschiedfilosofie B1 Core curriculum vak 1	5			x	
Historische praktijk 2	5				x
Totaal B1	60	15	15	15	15

B2	EC	periode 1	periode 2	periode 3	periode 4
Historiografie	5	x			
Europa historisch beschouwd	10	x	x		
Nederlandse Geschiedenis I, problemen en debatten	5	x			
Nederlandse Geschiedenis II, bronnen en benaderingen	5		x		
Gendergeschiedenis	5		x		
Religiegeschiedenis	5			x	
Geschiedfilosofie B2	5			x	x
Onderzoekslaboratorium	5				x
Minor 1	15			x	x
Totaal B2	60	15	15	15	15

Masteropleiding Geschiedenis

B3	EC	periode 1	periode 2	periode 3	periode 4
Themacollege (keuze binnen de major)	10	x	x		
Bachelorwerkstuk	10			x	x
Minor 2	15	x	x		
Core curriculum vak 2	5	x	x		
Minor 3	15			x	x
Core curriculum vak 3	5			x	x
Totaal B3	60	15	15	15	15

Roma Aeterna

Course	EC	term 1	term 2	term 3	term 4
Roma Aeterna, Historiography and Theory	10	5	5		
Research Seminar Reflections of Rome I	10	5	5		
Research Seminar Reflections of Rome II: Medieval Rome and Constantinople	10	5	5		
Roma Aeterna, Electives	10			5	5
Master Thesis Roma Aeterna	20			10	10
Total	60	15	15	15	15

Actuele Geschiedenis

Instroom september

Cursus	EC	periode1	periode2	periode3	periode4
Historiografie en Theorie	5	5			
Leeslijst Historiografie en Theorie	5		5		
Keuze uit Onderzoekscolleges Actuele geschiedenis	10	5	5		
Keuze uit Onderzoekscolleges Actuele geschiedenis	10			5	5
Historisch Atelier Actuele Geschiedenis	10	5	5		
Masterscriptie Actuele Geschiedenis	20			10	10
Totaal	60	15	15	15	15

Instroom februari

Cursus		periode1	periode2	periode3	periode4
Historiografie en Theorie	5			5	
Leeslijst Historiografie en Theorie	5				5
Keuze uit Onderzoekscolleges Actuele geschiedenis	10	5	5		
Keuze uit Onderzoekscolleges Actuele geschiedenis	10			5	5
Historisch Atelier Actuele Geschiedenis	10			5	5
Masterscriptie Actuele Geschiedenis	20	10	10		
Totaal	60	15	15	15	15

Present(ed) History

Course	EC	term 1	term 2	term 3	term 4
Historiography and Theory	10	5	5		
Research Seminar: Modern States and their Utopian Projects	10	5	5		
Research Seminar: Life Courses: From Present to Past	10			5	5
Present(ed) History, Electives	10	5	5		
Master Thesis	20			10	10
Total	60	15	15	15	15

Politiek en Parlement

Cursus	EC	periode1	periode2	periode3	periode4
Onderzoekscollege Politiek en Parlement	10	5	5		
Het krachtenveld van politiek en parlement	10	5	5		
Staatsrecht	5	2,5	2,5		
Politieke stelsels	5	5			
Stage	10			5	5
Scriptie	20			10	10
Totaal	60	17,5	12,5	15	15

Bijlage 5: Kwantitatieve gegevens over de opleidingen

Instroom-, doorstroom- en uitstroomgegevens

Bacheloropleiding Geschiedenis

De instroom in de afgelopen periode is relatief stabiel gebleven. Het aantal studenten dat als eerstejaars aan de RU voor Geschiedenis kiest, fluctueert meestal tussen 105 en 115. Af en toe begint een groter aantal (2007/08 en 2011/12) met de studie. Het merendeel van de eerstejaars heeft een VWO vooropleiding (ca. 65-75%). Meer nog dan gemiddeld in Nederland is het aandeel mannelijke studenten aanzienlijk groter dan dat van de vrouwelijke studenten (ca. 69% : 31%).

Het percentage herinschrijvers na het eerste jaar is hoger dan gemiddeld. Het bachelorrendement na drie en na vier jaar ligt vanaf 2006-2007 boven het gemiddelde van de Nederlandse opleidingen Geschiedenis.

Tabel 1: Uitval bachelorstudenten (VWO-instroom) na 1, 2 en 3 jaar

Bron: www.vsnw.nl (feiten en cijfers)

Toelichting: het uitvalpercentage is het percentage studenten van een cohort dat na respectievelijk 1, 2 of 3 jaar geen bachelorexamen heeft behaald en niet meer is ingeschreven voor dezelfde (of equivalente) opleiding binnen de instelling. De selectiviteit van het eerste jaar is gedefinieerd als het aantal studenten dat uitvalt in het eerste jaar als percentage van de totale uitval na 3 jaar. Het cijfer zegt hiermee iets over het selecterende en oriënterende karakter van het eerste jaar: hoe hoger het cijfer, des te hoger de selectie die in het eerste jaar heeft plaatsgevonden.

De uitval wordt alleen berekend over studenten met een vwo-vooropleiding die in één opleiding ingeschreven staan (het zogenaamde KUO-standaardcohort).

Cohort	Omvang cohort absoluut		Na 1 jaar		Na 2 jaar		Na 3 jaar		Selectiviteit 1 ^e jaar	
	RU	Alle	RU	Alle	RU	Alle	RU	Alle	RU	Alle
	percentage, cumulatief									
05/06	83	656	14	28	25	32	29	35	50	80
06/07	86	705	17	25	26	33	29	34	60	74
07/08	86	651	14	31	31	37	37	40	38	77
08/09	81	715	28	28	40	33	41	34	70	84
09/10	70	724	19	27	31	32				
10/11	85	794	20	27						

Tabel 2: Bachelorrendement binnen opleiding van herinschrijvers na 1 jaar (VWO-instroom)

Bron: www.vsnw.nl (feiten en cijfers)

Het bachelorrendement van herinschrijvers na 1 jaar is het cumulatief percentage studenten van een cohort, ingestroomd in een bacheloropleiding - en na het eerste jaar opnieuw ingeschreven voor dezelfde (of equivalente) opleiding binnen de instelling- dat respectievelijk 3, 4, 5, 6 of meer jaar na eerste inschrijving het bachelorexamen binnen dezelfde (of equivalente opleiding) aan deze instelling heeft behaald.

Tabel 2.1 Geschiedenis RU

Cohort	Omvang herins. absoluut	% van totale cohort	Bachelorrendement van herinschrijvers					Hoop / inst .6 jaar
			Na 3 jr	Na 4 jr	Na 5 jr	Na 6 jr	> 6 jr	
			percentage, cumulatief					
05/06	71	86	8	48	69	75		n.v.t
06/07	71	83	35	63	73			n.v.t
07/08	74	86	27	59				n.v.t
08/09	58	72	31					n.v.t
09/10	57	81						n.v.t
10/11	68	80						n.v.t

Tabel 2.2 Alle bacheloropleidingen Geschiedenis, inclusief RU

Cohort	Omvang herins. absoluut	% van totale cohort	Bachelorrendement van herinschrijvers					Hoop / inst .6 jaar
			Na 3 jr	Na 4 jr	Na 5 jr	Na 6 jr	> 6 jr	
			percentage, cumulatief					
05/06	473	72	21	60	72	78		
06/07	527	75	23	55	70			
07/08	450	69	24	56				
08/09	512	72	21					
09/10	525	73						
10/11	578	73						

Tabel 3: Bachelorrendement binnen opleiding van herinschrijvers na 1 jaar (totale instroom)

Bron: www.vsnul.nl (feiten en cijfers)

Tabel 3.1 Geschiedenis RU

Cohort	Omvang herins. absoluut	% van totale cohort	Bachelorrendement van herinschrijvers					Hoop / inst .6 jaar
			Na 3 jr	Na 4 jr	Na 5 jr	Na 6 jr	> 6 jr	
			percentage, cumulatief					
05/06	88	82	10	47	68	74		n.v.t
06/07	95	83	33	60	71			n.v.t
07/08	113	85	30	55				n.v.t
08/09	74	69	35					n.v.t
09/10	91	81						n.v.t
10/11	87	76						n.v.t

Tabel 3.2 Alle bacheloropleidingen Geschiedenis, inclusief RU

Cohort	Omvang herins.	% van totale cohort	Bachelorrendement van herinschrijvers					Hoop / inst .6 jaar
			Na 3 jr	Na 4 jr	Na 5 jr	Na 6 jr	> 6 jr	
absoluut			percentage, cumulatief					
05/06	651	72	22	55	68	74		
06/07	714	72	25	54	67			
07/08	620	67	26	54				
08/09	679	69	23					
09/10	739	71						
10/11	756	69						

Masteropleiding Geschiedenis

Bij elk van de overzichten hieronder is aangegeven waaraan de gegevens zijn ontleend.

Tabel 1 geeft weer het aantal studenten dat het masterdiploma binnen respectievelijk één of twee jaar behaald heeft, ten opzichte van het totaal aantal studenten dat in een collegejaar is begonnen met de master. In de laatste kolom staat het totaal aantal studenten dat een masterdiploma heeft behaald.

Bron: Datawarehouse, domein onderwijs, Osiris, Radboud Universiteit Nijmegen

Cohort	Grootte	Na 1 jaar behaald		Na 2 jaar behaald		Totaal	
		aantal	%	aantal	%	aantal	%
06/07	70	16	22,9	43	61,4	52	74,3
07/08	81	32	39,5	56	69,1	62	76,5
08/09	116	32	27,6	78	67,2	82	70,7
09/10	80	17	21,3	46	57,5	52	65,0
10/11	52	25	48,1	46	88,5	46	88,5
11/12	83	28	33,7			31	37,3

Gerealiseerde docent-studentratio

Bacheloropleiding Geschiedenis

In de afgelopen periode was de docent-student ratio steeds ongeveer 1:45. De onderwijsformatie is in 2011-2012 verhoogd, terwijl het aantal studenten ongeveer gelijk is gebleven. Daarmee is de docent-student ratio 1:41 geworden. De tabel laat de situatie zien vanaf januari 2012.

Bron studentenaantallen: ISIS, afdeling Concern Informatie Management, RU, 1 oktobertelling. Bron formatietoewijzing: Faculteit der Letteren, RU.

Totaal aantal studenten in 2011-2012	Aan bacheloropleiding toegewezen onderwijsformatie In fte's	Docent/studentratio: 1 fte per Aantal studenten (afgerond)
460	11,30	1:41

Masteropleiding Geschiedenis

Bron studentenaantallen: ISIS, afdeling Concern Informatie Management, RU, 1 oktobertelling. Bron formatietoewijzing: Faculteit der Letteren, RU.

Totaal aantal studenten in 2011-2012	Aan masteropleiding toegewezen onderwijsformatie in fte's	Docent-studentratio: 1 fte per Aantal studenten (afgerond)
70	2,44	1:29

De docent-student ratio geeft een wat vertekend beeld omdat studenten van de Nijmeegse bacheloropleiding mochten beginnen met de master terwijl zij de bacheloropleiding nog niet helemaal hadden afgerond. Deze studenten stonden niet als masterstudent ingeschreven.

Het gemiddelde aantal contacturen per fase van de studie

Bacheloropleiding Geschiedenis

In de onderstaande tabel zijn de contacturen opgenomen gebaseerd op het studiejaar 2012-2013. Daarbij is ervan uitgegaan dat niet alleen bij de cursussen van de major, maar ook bij die van de minors en het core curriculum een cursus van 5 EC in een periode gemiddeld 5 contacturen per week bevat. Voor het tweede en derde studiejaar is het aantal contacturen hoger dan in voorgaande jaren. Het werken aan het bachelorwerkstuk in het tweede semester van B3 gebeurt voor een belangrijk deel zelfstandig. De begeleiding geschiedt in kleine groepen of individueel, aan de hand van een aantal opdrachten met bijbehorende deadlines.

Gemiddeld aantal contacturen per week per semester

Bron: gegevens opleiding

studiejaar	1 ^e semester (periode 1+2)				2 ^e semester (periode 3+4)			
	major	minor	core curriculum	tot.	major	minor	core curriculum	totaal
B1	15			15	13		2	15
B2	15			15	7,5	7,5		15
B3	5	10		15	1	10		11
B3 vanaf 2013/14	5	7,5	2,5	15	1	7,5	2,5	11

Masteropleiding Geschiedenis

Het aantal contacturen in de masteropleiding is aanzienlijk lager dan in de bacheloropleiding. Dat heeft te maken met de grotere zelfstandigheid die van de masterstudenten geëist wordt, evenals met het grotere aantal te lezen en te schrijven pagina's tekst binnen iedere cursus. Bovendien maken masterscriptie, ateliers en/of stage een relatief groot deel uit van de masteropleiding, terwijl deze in de onderstaande weergave niet tot een zichtbare ophoging van de contacturen leiden, ook al is daar wel degelijk sprake van begeleiding op basis van persoonlijk contact. Dit contact tussen docent/scriptiebegeleider en student/scriptant is in de praktijk bijzonder significant voor de uitvoering en de beleving van het onderwijs. Behalve de dagelijkse begeleiding maken ook gezamenlijke bijeenkomsten hiervan deel uit. Ook hebben docenten van diverse cursussen buiten de college-uren om geregeld contact met de studenten, niet alleen via de digitale leeromgeving Blackboard, maar ook bij excursies en in de cursussen opgenomen feedbackmomenten, zowel individueel als in groepen.

Gemiddeld aantal contacturen per week per semester. Bron: gegevens opleiding

Specialisatie	1e semester	2e semester
Roma Aeterna	6 uur per week	Begeleiding individueel of in kleine groepen
Actuele Geschiedenis	4 uur per week + begeleiding individueel of in kleine groepen	2 uur per week + begeleiding individueel of in kleine groepen
Politiek en Parlement	10 uur per week	Begeleiding individueel of in kleine groepen
Presented History	4 uur per week + begeleiding individueel of in kleine groepen	2 uur per week + begeleiding individueel of in kleine groepen

Docentkwaliteit

Bacheloropleiding Geschiedenis

Onderstaande tabel geeft weer hoeveel docenten zijn gepromoveerd en hoeveel een Basiskwalificatie Onderwijs (BKO) hebben behaald.

Bron: Faculteit der Letteren, RU

Aantal docenten	Gepromoveerd	In bezit van BKO
46	35	26

Masteropleiding Geschiedenis

Tabel geeft weer hoeveel docenten zijn gepromoveerd en hoeveel een Basiskwalificatie Onderwijs (BKO) hebben behaald.

Bron: Faculteit der Letteren, RU

Aantal docenten	Gepromoveerd	In bezit van BKO
41	34	26

Bijlage 6: Bezoekprogramma

Bezoekprogramma Geschiedenis RU 13 en 14 februari 2013

Dag 1

11.30 Ontvangst commissie in hal Erasmusgebouw

11.30 - 14.00 Voorbereidend overleg en inzien documenten (inclusief lunch)

14.00 - 14.45 Gesprek met inhoudelijk verantwoordelijken

Prof. dr. Remieg Aerts, afdelingsvoorzitter

Mw. dr. Gerda de Kleijn, opleidingscoördinator Ba/Ma

Mw. dr. Lien Foubert, coördinator Ma Roma Aeterna

Dr. Wim van Meurs, coördinator Ma Actuele Geschiedenis en Present(ed) History

14.45 - 15.00 Pauze (overleg commissie)

15.00 - 15.45 Gesprek met bachelorstudenten Geschiedenis

Berend Titulaer, B1

Harm Engelen, B1

Marieke van Egeraat, B2

Simon Vriend, B2

Rick Wennink, B2

Lidewij Nissen, B2

Koen Migchelbrink, B3

15.45 - 16.15 Gesprek met masterstudenten Geschiedenis

Linda Berends, BA, Ma Actuele Geschiedenis

Annemieke Zoutenbier, BA, Ma Roma Aeterna

Roos Hoebens, BA, Ma Politiek en Parlement

16.15 - 16.30 Pauze, overleg commissie

16.30 - 17.30 Gesprek met docenten Geschiedenis Bachelor en Master

Mw. dr. Marjet Derks, Cultuurgeschiedenis

Mw. dr. Angelique Janssens, Economische, Sociale en Demografische Geschiedenis

Prof. dr. Peter Raedts, Middeleeuwse Geschiedenis

Dr. Sven Meeder, Middeleeuwse Geschiedenis

Mw. dr. Nathalie de Haan, Oude Geschiedenis

Dr. Joost Rosendaal, Politieke Geschiedenis

Dr. Jan Brabers, Religiegeschiedenis

17.30 - 18.15 Gesprek met alumni

Joris Gijsenbergh, MA, 31-08-2008, ResMa, tevens alumnus Ba

Renée ten Cate, MA, 09-01-2012, Actuele Geschiedenis

Lotte Drouen, MA, 30-08-2011, Roma Aeterna

Raphaël Hunsucker, MA, 30-08-2011, Roma Aeterna

Rob Janssen, MA, 20-05-2009, Politiek en Parlement

Tamara van Lith, MA, 19-07-2011, Politiek en Parlement

Dag 2

08.45 - 09.00 *Aankomst commissie*

09.00 - 09.30 *Inzien documenten, voorbereiding gesprekken, evt. inloopspreekuur*

09.30 - 10.00 *Gesprek met leden van de Opleidingscommissie*

Dr. Wim van Meurs, voorzitter

Prof. dr. Jan Kok, docentlid

Mw. dr. Petty Bange, docentlid

Sjef Tielen, BA, studentlid Ma

Sam van Dijck, studentlid Ba

10.00 - 10.30 *Gesprek met leden van de Examencommissie en studieadviseur*

Dr. Onno Boonstra, secretaris

Mw. dr. Daniëlle Slootjes, lid

Mw. drs. Carla Hoetink, lid

Mw. drs. Margriet de Rooij, studieadviseur

10.30 - 11.30 *Pauze en voorbereiden eindgesprek met formeel verantwoordelijken*

11.30 - 12.15 *Eindgesprek met formeel verantwoordelijken*

Prof. dr. Remieg Aerts, afdelingsvoorzitter

Mw. dr. Gerda de Kleijn, opleidingscoördinator Ba/Ma

Mw. dr. Lien Foubert, coördinator Ma Roma Aeterna

Dr. Wim van Meurs, coördinator Ma Actuele Geschiedenis en Present(ed) History

Mw. drs. Carla Hoetink, Coördinator Ma Politiek en Parlement

Prof. dr. Theo Engelen, decaan

Prof. dr. Odin Dekkers, onderwijsdirecteur

12.15 - 15.45 *Opstellen voorlopige bevindingen (inclusief lunch)*

15.45 - 16.00 *Mondelinge rapportage voorlopig oordeel*

16.00 *Borrel*

Bijlage 7: Bestudeerde afstudeerscripties en documenten

Voor het bezoek heeft de commissie de afstudeerscripties bestudeerd van de studenten met de volgende studentnummers:

Bacheloropleiding Geschiedenis

0722936	0725005	0613975	0800864
0633372	3055434	4167104	0717207
0720054	0825166	3029328	4008545
0753521	0700630	0213608	0629863
0552461	0715352	0800880	0744484
0600601	0744956	0739375	
0739812	0800775	0856908	

Masteropleiding Geschiedenis

3058433	0857890	0613673	0621080
0808415	0326135	0600679	0400807
0537624	4003489	0715476	0600962
0615439	0700916	4137485	3049345
0306134	0639168	0411922	
0254320	0546593	0723347	
3024997	0650838	0638323	

Tijdens het bezoek heeft de commissie onder meer de volgende documenten bestudeerd (deels als *hard copies* en deels via de elektronische leeromgeving):

- Verslagen van overleg in relevante commissies / organen (in ieder geval examencommissie en opleidingcommissie van laatste twee afgeronde studie jaren);
- Samenvatting en analyse van recente evaluatieresultaten en relevante managementinformatie;
- Toetsmateriaal van alle cursussen (tentamens, werkstukopdrachten, richtlijnen voor stageverslagen en presentaties etc) en de toetsmatrix;
- Documentatie over docent- en studenttevredenheid, waaronder alumni-enquêtes.

De commissie heeft daarnaast voorafgaande aan het bezoek per opleiding een aantal cursussen geselecteerd.

Bacheloropleiding Geschiedenis:

- Uit B1: Middeleeuwen
- Uit B1: Globalisering
- Uit B1: Nieuwe Tijd
- Uit B2: Europa historisch beschouwd
- Uit B2: Geschiedfilosofie B2
- Uit B3: Themacollege
- Uit B3: Core curriculum vak 2

Masteropleiding Geschiedenis:

- Uit het programma Roma Aeterna: Roma Aeterna, Historiography and Theory
- Uit het programma Actuele Geschiedenis: Onderzoekscollege Actuele Geschiedenis
- Uit het programma Present(ed) History: Research Seminar: Modern States and their Utopian Projects
- Uit het programma Politiek en Parlement: Het krachtenveld van politiek en parlement
- Uit het premasterprogramma: Nederlandse Geschiedenis

Van deze cursussen is het volgende materiaal ter inzage klaargelegd:

- Studiehandleiding;
- Verplichte literatuur;
- Toetsopgaven met bijbehorende beoordelingscriteria en normering (antwoordmodellen)
- Een representatieve selectie van feitelijk gemaakte toetsen (zoals presentaties, stages, assessments of portfolio's) en beoordelingen;
- Resultaten van vakevaluaties van de afgelopen twee studiejaar.

Bijlage 8: Onafhankelijkheidsverklaringen

ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING

INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

ONDERGETEKENDE *Maijan Schwegman*

NAAM: *Luttik Oudorp 27*

ADRES: *1811 MT Alkmaar*

IS ALS DESKUNDIGE / SECRETARIS GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE OPLEIDING:

ZIE BIJLAGE *Geschiedenis, IB en Europese Studies*

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:

ZIE BIJLAGE

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET BOVENGENOEMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉPERSOON, ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEOEFENAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE Zouden KUNNEN BEÏNVLOEDEN;

VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN;

VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HETGEEN IN VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEM/HAAR BEKEND IS GEWORDEN EN WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER REDELIJKERWIJS AANSPRAAK OP KUNNEN MAKEN.

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

PLAATS: *Alkmaar*

DATUM: *17 oktober 2012*

HANDTEKENING:

A handwritten signature in black ink, consisting of a stylized 'M' followed by a long horizontal stroke.

ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING

INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

ONDERGETEKENDE

NAAM: Luc FRANÇOIS

ADRES: Chrysantenstraat 19
B-8400 Costende
België

IS ALS DESKUNDIGE / SECRETARIS GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE OPLEIDING:

ZIE BIJLAGE

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:

ZIE BIJLAGE

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET BOVENGENOEMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉPERSOON, ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEOEFENAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE ZOULDEN KUNNEN BEÏNVLOEDEN;

VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN;

VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HETGEEN IN VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEM/HAAR BEKEND IS GEWORDEN EN WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER REDELIJKERWIJS AANSPRAAK OP KUNNEN MAKEN.

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

PLAATS:

Utrecht

DATUM:

18.10.2012

HANDTEKENING:

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'J. van der...' or similar, written over a horizontal line.

ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING

INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

ONDERGETEKENDE

NAAM: *Jan Orban*

ADRES: *Ledingscht. 73
3050 Ledding
België*

IS ALS DESKUNDIGE / ~~SECRETARIS~~ GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE OPLEIDING:

ZIE BIJLAGE

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:

ZIE BIJLAGE

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET BOVENGENOEMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉPERSOON, ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEOEFENAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE ZOULDEN KUNNEN BEÏNVLOEDEN;

VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN;

VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HETGEEN IN VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEM/HAAR BEKEND IS GEWORDEN EN WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER REDELIJKERWIJS AANSPRAAK OP KUNNEN MAKEN.

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

PLAATS:

Utrecht

DATUM:

18/10/2012

HANDTEKENING:

A handwritten signature in black ink, consisting of a stylized, cursive script that is difficult to decipher but appears to be a personal name.

ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING

INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

ONDERGETEKENDE

NAAM: ULRICH TIEDAU

ADRES: 10 LAWRENCE ROAD
RICHMOND, SURREY
TW10 7LR
VERENIGD KONINKRIJK

IS ALS DESKUNDIGE / ~~SECRETARIS~~ GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE
OPLEIDING:

ZIE BIJLAGE

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:

ZIE BIJLAGE

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET
BOVENGENOEMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉPERSOON,
ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEOEFENAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN
VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN
DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE ZOULDEN KUNNEN
BEÏNVLOEDEN;

VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN;

VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HETGEEN IN VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEM/HAAR BEKEND IS GEWORDEN EN WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER REDELIJKERWIJS AANSPRAAK OP KUNNEN MAKEN.

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

PLAATS: UTRECHT

DATUM: 18/10/2012

HANDTEKENING: *Ulla Tiedan*

ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING

INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

ONDERGETEKENDE

NAAM: *A. A. Kluyeld-Reyense*

ADRES: *Rosenije 46 D 16228DH Maasbommel*

IS ALS DESKUNDIGE / ~~SECRETARIS~~ GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE OPLEIDING:

ZIE BIJLAGE

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:

ZIE BIJLAGE

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET BOVENGENOEMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉPERSOON, ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEOEFENAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE ZOULDEN KUNNEN BEÏNVLOEDEN;

VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN;

VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HETGEEN IN VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEM/HAAR BEKEND IS GEWORDEN EN WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER REDELIJKERWIJS AANSPRAAK OP KUNNEN MAKEN.

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

PLAATS: *Utrecht*

DATUM: *18-10-2012*

HANDTEKENING:

A handwritten signature in black ink, consisting of a series of fluid, overlapping strokes that form a stylized name or set of initials.

ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING

INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

ONDERGETEKENDE

NAAM: Anne Stickers

ADRES: Zoutstraat 27
9712 TB Groningen

IS ALS DESKUNDIGE / ~~SECRETARIS~~ GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE OPLEIDING:

ZIE BIJLAGE

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:

ZIE BIJLAGE

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET BOVENGENOEMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉPERSOON, ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEOEFENAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE Zouden KUNNEN BEÏNVLOEDEN;

VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE
AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN;

VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HETGEEN IN
VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEM/HAAR BEKEND IS GEWORDEN EN
WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER
REDELIJKERWIJS AANSPRAAK OP KUNNEN MAKEN.

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

PLAATS: Utrecht

DATUM: 18-10-2012

HANDTEKENING:

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'D. J. J. J.', written over a horizontal line.

ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING

INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

ONDERGETEKENDE

NAAM: MURIEL JANSEN

ADRES: WAGENDWARSTRAAAT 70
3581 NN UTRECHT

IS ALS ~~DESKUNDIGE~~ / SECRETARIS GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE
OPLEIDING: ~~GESCHIEDENIS~~

ZIE BIJLAGE

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:

ZIE BIJLAGE

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET
BOVENGENOEMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉPERSOON,
ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEOEFENAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN
VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN
DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE ZOULDEN KUNNEN
BEÏNVLOEDEN;

VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE
AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN;

VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HETGEEN IN
VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEM/HAAR BEKEND IS GEWORDEN EN
WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER
REDELIJKERWIJS AANSPRAAK OP KUNNEN MAKEN.

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

PLAATS: *UTRECHT*

DATUM: *29-10-2012*

HANDTEKENING:

A large, stylized handwritten signature in black ink, consisting of several loops and a long horizontal stroke at the bottom.